

Kuntoutuksen ohjaajan osaaminen valmentavissa koulutuksissa

Valmentavien koulutusten työntekijöiden näkemyksiä

Annika Puukangas

Opinnäytetyö, AMK

Joulukuu 2021

Sosiaali- ja terveysala

jamk

Kuntoutuksen ohjaaja (AMK)

Puukangas, Annika

Kuntoutuksen ohjaajan osaaminen valmentavissa koulutuksissa. Valmentavien koulutusten työntekijöiden näkemyksiä.

Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Joulukuu 2021, 54 sivua.

Sosiaali- ja terveysala. Kuntoutuksen ohjaaja (AMK), Opinnäytetyö, AMK

Julkaisun kieli: suomi

Verkkojulkaisulupa myönnetty: kyllä

Tiivistelmä

Opinnäytetyön tarkoituksena oli lisätä tietoutta millaisia valmiuksia kuntoutuksen ohjauksen tutkinto-ohjelma antaa ammatillisen erityisoppilaitoksen valmentavien koulutusten työntekijäksi. Tavoitteena oli selvittää haastatteluiden avulla minkälaista osaamista työntekijällä tulisi olla valmentavissa koulutuksissa ja verrata tuloksia kuntoutuksen ohjaaja koulutusten opetussuunnitelmiin. Opinnäytetyössä kartoitettiin valmentavissa koulutuksissa toimivien ihmisten työssä vaadittavaa osaamista. Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen avulla. Aineistonkeruumenetelmänä toimi teemahaastattelu. Teemahaastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina.

Tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä käsiteltiin yleisesti valmentavia koulutuksia, joka jakautuu ammatilliseen koulutukseen valmentavaan koulutukseen (VALMA) että työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaan koulutukseen (TELMA). Lisäksi käsiteltiin myös kuntoutuksen ohjauksen tutkinto-ohjelman sisältöjä. Teoreettisessa viitekehyksessä käsiteltiin myös valmentavassa koulutuksessa tarvittavaa pedagogista osaamista ja ohjausmenetelmäosaamista sekä kuntoutuksenohjauksen kuntoutusosaamista.

Tutkimuksen tuloksina nousi esiin laaja osaaminen valmentavissa koulutuksissa. Erityisesti palvelujärjestelmän sekä verkostojen tunteminen nousivat haastatteluissa esiin.

Johtopäätöksenä todettiin, että kuntoutuksen ohjaajan tutkinto-ohjelma antaa hyvät valmiudet toimia valmentavissa koulutuksissa. Erityisesti kuntoutuksen ohjaajien palvelujärjestelmä- ja verkosto-osaaminen vastaavat valmentavissa koulutuksissa tarvittavaa osaamista.

Avainsanat (asiasanat)

Valmentava koulutus, kuntoutuksen ohjaaja, osaaminen

Muut tiedot (salassa pidettävät liitteet)

Puukangas, Annika

The knowledge of rehabilitation counsellor in preparatory training. Views from employees in preparatory trainings.

Jyväskylä: JAMK University of Applied Sciences, December 2021, 54 pages.

Social Services and Health Care. Degree Programme in Rehabilitation counseling. Bachelor's thesis.

Permission for web publication: Yes

Language of publication: Finnish

Abstract

In this bachelor's thesis was researched the knowledge of the employees in preparatory training. Aim of the research was to find out what kind of knowledge should employee have in preparatory training and compare results to curriculum of the rehabilitation counseling. The meaning of this bachelor's thesis was to increase knowledge of what kind of readiness rehabilitation counseling studies gives to an employee in vocational special needs education and preparatory training. Research was qualitative. The material was collected by theme interview.

In the theoretical framework was considered the content of the preparatory training in general and preparatory training VALMA to enter upper secondary training and TELMA training for work and independent living. Content of the studies of the bachelor of rehabilitation counseling was also considered. In the theoretical framework was also considered pedagogic, method and rehabilitation knowledge.

Results of the interviews were wide knowledge in preparatory training. Specially recognizing the service system and connections stood out in the interviews. Customer oriented approach and individuality with the students of the preparatory training was significant matters.

Conclusion was that the bachelor of rehabilitation counseling studies gives a good readiness to work in preparatory training. Specially the knowledge of the wide service system that rehabilitation counselors have is important.

Keywords/tags (subjects)

Preparatory training, rehabilitation counsellor, knowledge

Miscellaneous (Confidential information)

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Teoreettinen viitekehys	3
2.1	Valmentavien koulutusten yleiset perusteet ja henkilöstö	4
2.1.1	Yleiset perusteet	4
2.1.2	Henkilöstö	4
2.1.3	Ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen sisällöt ja toteutus	5
2.1.4	Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen sisällöt ja toteutus	6
2.1.5	Kuntoutuksen ohjauksen tutkinto-ohjelma	6
3	Pedagoginen osaaminen valmentavissa koulutuksissa	8
3.1	Pedagoginen tuki	8
3.2	Ohjausmenetelmäosaaminen valmentavissa koulutuksissa	9
3.3	Kuntoutuksen järjestelmäosaaminen	10
4	Tarkoitus ja tavoite	11
5	Tutkimuksen toteuttaminen	11
5.1	Menetelmien kuvaus ja keruu	11
5.1.1	Teemahaastattelututkimus	11
5.1.2	Aineiston keruu ja kuvaus	12
5.1.3	Aineiston analyysi	14
6	Tulokset	16
6.1	Pedagoginen osaaminen	16
6.1.1	Toiminta- ja opiskelukykyyn vaikuttavat tekijät	16
6.1.2	Tavoitteellisuus ja suunnitelmallisuus	17
6.1.3	Osaamisen päivittäminen	17
6.2	Ohjausmenetelmäosaaminen	18
6.2.1	Yksilölliset ohjaustavat	18
6.2.2	Erialaisten kommunikointitapojen ja ympäristötekijöiden huomiointi	19
6.3	Kuntoutuksen osaaminen	20
6.3.1	Moniammatillisuus ja verkostoyhteistyö	20
6.3.2	Merkityksellisyys	21
6.3.3	Yhteiskunnalliset vaikutukset	22
6.3.4	Kokonaiskuntoutus	23

7	Eettisyys ja luotettavuus	23
8	Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheet	24
	Lähteet	27
	Liitteet	29
	Liite 1. Tiedote opinnäytetyöstä ja suostumuslomake	29
	Liite 2. Opinnäytetyön tietosuojaseloste	31
	Liite 3. Teemahaastattelu – kysymykset	38
	Liite 4. Aineiston teemoittelu.....	39
	Liite 5. Opetussuunnitelmien taulukointi.....	48

1 Johdanto

Opinnäytetyön tarkoituksena on lisätä tietoutta millaisia valmiuksia kuntoutuksen ohjauksen tutkinto-ohjelma antaa ammatillisen erityisoppilaitoksen valmentavien koulutusten työntekijäksi. Valmentavilla koulutuksilla tarkoitetaan ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta. Tavoitteena on selvittää haastatteluiden avulla minkälaisia osaamista työntekijän tulisi olla valmentavissa koulutuksissa ja verrata tuloksia kuntoutuksen ohjaaja koulutusten opetussuunnitelmiin. Haastattelut toteutettiin yksilöllisinä teemahaastatteluina. Ammattikorkeakoulujen toteuttama kuntoutuksen ohjaajan (AMK) tutkintokoulutus on kokemuksieni mukaan yhä monelle melko vieras ja tuntematon tutkinto. Kuntoutuksen ohjaajien osaamista tulisi markkinoida ja tuoda näkyviin edelleen enemmän. Kuntoutusalaan liittyvän osaamisen kehittäminen täytyy olla jatkuvaa muuttuvassa yhteiskunnassa. Tämän opinnäytetyön kirjoittajan kokemuksien mukaan tietoisuus yleisesti ammatillisen erityisoppilaitoksen valmentavista koulutuksista on myös vielä ohutta ja koulutusten sisältöjen tuntemus sekä asenteet niitä kohtaan ovat usein ennakkoluuloisia. Kokemukset perustuvat tämän opinnäytetyön kirjoittajan opintojen aikana tehtyihin havaintoihin harjoitteluiden ja työn aikana.

Onkin tärkeää kartoittaa mitä nykypäivänä työ valmentavien koulutusten parissa vaatii ja minkälaiselle osaamiselle olisi tarvetta näissä koulutuksissa. Lisäksi tämä opinnäytetyö tarjoaa hyvän tietopakettia mitä ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus ja työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus ovat.

2 Teorettinen viitekehys

Tietoperustana opinnäytetyössä käytetään VALMA- ja TELMA-koulutusten opetussuunnitelmia sekä kuntoutuksen ohjaajan (AMK) tutkinto-ohjelmien opetussuunnitelmia Jyväskylän ja Satakunnan ammattikorkeakouluista. Tietoperustana käytettiin molempien ammattikorkeakoulujen kuntoutuksen ohjaaja koulutusten opetussuunnitelmia vuosilta 2017–2018. Haastateltujen työntekijöiden haastatteluista saatuja tuloksia ja niistä nousseita teemoja vertailtiin kuntoutuksen ohjaajien opetussuunnitelmiin ja etsittiin yhtäläisyyksiä. Haastattelujen teemoittelusta esiin nousseita teemoja ovat pedagoginen osaaminen, ohjausmenetelmäosaaminen sekä kuntoutuksen osaaminen. Nämä teemat ovat myös osa tämän opinnäytetyön tietoperustaa. Kuntoutuksen ohjauksen koulutuksen keskeiset osaamisalueet ovat osa teorettista viitekehystä.

2.1 Valmentavien koulutusten yleiset perusteet ja henkilöstö

2.1.1 Yleiset perusteet

Valmentavilla koulutuksilla tarkoitetaan ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta. Valmentavien koulutusten tarkoituksena on toimia nivelvaiheena peruskoulun ja joko ammatillisen perustutkinnon tai työelämään siirtymisen välillä. Koulutus perustuu lakiin ammatillisesta koulutuksesta (L 11.8.2017/531). Valmentavia koulutuksia järjestetään ammatillisissa erityisoppilaitoksissa, joita ovat Suomessa Aitoon koulutuskeskus, Ammattiopisto Live, Ammattiopisto Luovi, Ammattiopisto Spesia, Kiipulan ammattiopisto sekä Optima (Ammatillista erityisopetusta kautta maan n.d.). Ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta voidaan järjestää myös ilman vaativaa erityistä tukea ammattioppilaitoksissa. Opinnäytetyössäni käsittelem kuitenkin ammatillisissa erityisoppilaitoksissa järjestettäviä valmentavia koulutuksia.

2.1.2 Henkilöstö

Valmentavien koulutusten *ammattillisten erityisopettajalta* edellytetään opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun asetuksen (431/2018) 16§ mukaista pätevyyttä. Ammatillinen erityisopettaja vastaa opetuksen yksilöllisestä suunnittelusta ja toteutuksesta opetussuunnitelmien mukaisesti sekä vastaa opiskelijan arvioinnista ja arvioinnin dokumentoinnista. Hänen vastuullaan on laatia jokaiselle opiskelijalle henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelmat (HOKS), sekä toimia luokanvalvojana vastaten kokonaisvaltaisesti opiskelijaryhmänsä opintojen suunnittelusta, opinnoista, turvallisuudesta ja hyvinvoinnista.

Ohjaajalta vaaditaan vähintään toisen asteen kasvatustai sotealan tutkinto. Ryhmässä työskentelevän ohjaajan tehtävänä on ohjata HOKS:ssa määriteltyjen tavoitteiden mukaisesti opiskelijoita sekä toimia opettajan vastuullisena työparina. Ohjaaja osallistuu ammatillisen erityisopettajan työparina myös opetuksen toiminnan suunnitteluun, valmistelutyöhön ja kehittämistyöhön. Lisäksi ohjaaja osallistuu HOKS-työskentelyyn sekä dokumentointiin. Ohjaajan työtehtäviin kuuluu myös opiskelijoiden avustaminen päivittäisissä toiminnoissa sekä opiskelun ohjaus.

2.1.3 Ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen sisällöt ja toteutus

Ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen eli VALMA-koulutuksen aikana pohditaan ja selvitetään, millainen koulutus, työ ja ammatti olisi opiskelijalle mieluinen ja realistinen vaihtoehto. Koulutuksen aikana tutustutaan erilaisiin ammatteihin ja koulutusvaihtoehtoihin työpaikkavierailujen, koulutuskokeilujen ja työpaikalla järjestettävien koulutusten avulla. Koulutus antaa tietoa työelämästä, sen käytänteistä ja tavoista sekä omista mahdollisuuksista ja kyvyistä. Lisäksi koulutuksessa kehitetään ja ylläpidetään opiskeluvalmiuksia, arjen taitoja ja työelämässä tarvittavia taitoja. (Ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus n.d.)

VALMA-koulutus on vuoden mittainen, laajuudeltaan 60 osaamispistettä. Koulutuksen päätyttyä opiskelijalla on selkeä jatkosuunnitelma sekä todistus koulutuksesta. (Valmentava koulutus n.d.) Opetussuunnitelmassa määritellään, mitä koulutukseen sisältyy. Valman opetussuunnitelmaan kuuluu pakollisina opintoina 10 osaamispistettä, jotka sisältävät ammatilliseen koulutukseen orientoitumista ja työelämän perustaitojen hankkimista. Näihin 10:n osaamispisteeseen sisältyy viisi osa-aluetta: itsetuntemus oppimisen tukena, koulutuksen ja ammattien tuntemus, opiskeluvalmiudet, työelämään, ammatteihin ja työpaikalla järjestettävään koulutukseen perehtyminen, henkilökohtainen opiskelusuunnitelma ja jatkosuunnitelmat. Pakollisten opintojen lisäksi valitaan valinnaisia opintoja 50 osaamispistettä. Valinnaiset opinnot voivat olla viestintä- ja vuorovaikutusosaamista, matemaattis-luonnontieteellistä osaamista, yhteiskunnassa tarvittavaa osaamista, työpaikalla oppimiseen ja oppisopimuskoulutukseen valmentautumista, arjen taitojen ja hyvinvoinnin vahvistamista tai ammatillisen perustutkinnon osia tai osa-alueita. (Ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus n.d.)

Opetushallituksen määritelmän mukaan *osaamispisteet kuvaavat, kuinka kattavaa, vaikeaa ja merkittävää tutkinnon osan osaaminen on suhteessa koko tutkinnon ammattitaitovaatimukseen ja osaamistavoitteisiin. Osaamispisteet eivät kuvaa tutkinnon osan opiskeluun tarvittavaa aikaa eivätkä opetuksen määrää. (Tutkintojen perusteet 2021.)*

2.1.4 Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen sisällöt ja toteutus

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen eli TELMA-koulutuksen tavoitteena on kehittää opiskelijan työ- ja toimintakykyä. Tavoitteena on myös tukea mielekkään työn, työtehtävän ja työtoiminnan löytymistä. Koulutuksen aikana harjoitellaan taitoja, joita tarvitaan itsenäisessä elämässä. Koulutuksen tavoitteena on mahdollistaa opiskelijalle mahdollisimman itsenäinen ja mieluisa arki, työ ja asuinpaikka tulevaisuutta varten. Jokaiselle opiskelijalle rakennetaan koulutuksen tavoitteet ja sisällöt yksilöllisesti ja tarpeiden mukaan. Koulutuksen laajuus on 60 osaamispistettä ja kesto suunnitellaan yksilöllisesti. Kokonaan suoritettavan koulutuksen kesto on 1–3 vuotta. Koulutusta tarjotaan myös vaikea- ja monivammaisille. (Valmentava koulutus n.d.)

TELMA-koulutuksesta ei voi valmistua ammattiin. Koulutuksen sisällöt on määritelty opetushallituksessa. Koulutuksen osat ovat valinnaisia ja opiskelija voi opiskella koulutuksen osia yksilöllisten tavoitteiden mukaan. Koulutuksen laajuus merkitään osaamispisteinä. Jokaiselle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen osaamisen kehittämisen suunnitelma (HOKS). Suunnitelmassa huomioidaan opiskelijan ohjauksen ja erityisen tuen tarpeet. Tavoitteena on tukea opiskelijan oppimista ja kuntoutumista. Opiskelija osallistuu aktiivisesti oman opiskelunsa suunnitteluun, jossa määritellään opiskelijan opintojen tavoitteet, sisällöt ja opintojen kesto. Opiskelija yhdessä opettajan kanssa arvioi opintojen etenemistä ja tavoitteiden saavuttamista vertaamalla opiskelijan osaamista asetettuihin tavoitteisiin. TELMA-koulutukseen voi sisältyä ammatillisen toimintakyvyn vahvistamista, opiskeluvalmiuksien vahvistamista, työelämään valmentautumista sekä valinnaisia koulutuksen osia. (Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus n.d.)

2.1.5 Kuntoutuksen ohjauksen tutkinto-ohjelma

Kuntoutuksen ohjaaja (AMK) tutkinto-ohjelman laajuus on 210 opintopistettä. *Yhden opintopisteen (op) suorittaminen tarkoittaa noin 27 tuntia opiskelijan työtä (Opiskelu n.d.).* Kuntoutuksen ohjaaja tutkintoa voi opiskella Jyväskylän ammattikorkeakoulussa sekä Satakunnan ammattikorkeakoulussa. Kuntoutuksen ohjaajan (AMK) tutkinto-ohjelmassa hankitaan ”*valmiudet toimia ohjauks-, neuvonta-, suunnittelu-, koordinointi- ja kehittämistehtävissä kuntoutuksen eri toiminta-alueilla, julkisella, yksityisellä ja kolmannella sektorilla sekä yrittäjänä*”. (Opetussuunnitelmat, 2017.)

Valmistuneella kuntoutuksen ohjaajalla on *”osaamista arvioida ja edistää eri-ikäisten eri elämäntilanteissa olevien yksilöiden ja perheiden arjessa selviytymistä ja toimintamahdollisuuksia.”* Valmistunut kuntoutuksen ohjaaja osaa moniammatillisessa yhteistyössä toteuttaa ja koordinoida vaikuttavaa kuntoutusta. Hän voi toimia myös asiantuntijana kuntoutuspalveluissa julkisella, yksityisellä, kolmannella sektorilla ja yrittäjänä. Hänellä on hyvä tuntemus kuntoutuksen monitieteisestä tietoperustasta, näyttöön perustuvasta kuntoutustoiminnasta, hyvät kuntoutuskäytännöt, kuntoutuksen ajankohtaisesta lainsäädännöstä ja ohjeistuksesta sekä niiden hyödyntämisestä erilaisissa kuntoutuksen asiakastilanteissa. Valmistunut kuntoutuksen ohjaaja omaa *”monipuoliset ohjaus- ja neuvontataidot sekä vuorovaikutus- ja tiimityön taidot. Hän hyödyntää työssään kansainvälistä ICF-viitekehystä.”* Lisäksi hänellä on valmiudet kehittävään ja näyttöön perustuvaan työöteeseen sekä yrittäjyyteen ja projektihallintaan. Kuntoutuksen ohjaaja *”osaa kuvata, tuotteistaa ja markkinoida omaa osaamistaan työllistymisensä ja urasuunnittelunsa edistämiseksi.”* Hänellä on myös valmiuksia kehittämistyöhön ja hän *”tunnistaa kuntoutuksen mahdollisuuksia digitaalisia keinoja hyödyntävässä ja hyvinvointia ylläpitävässä moniammatillisessa toiminnassa.”* Valmistunut kuntoutuksen ohjaaja (AMK) voi työskennellä *”monella eri tehtävänimikkeillä, esimerkiksi kuntoutuksen ohjaaja, kuntoutuksen ohjaaja, vastaava ohjaaja tai etsiväntyön ohjaaja.”* Jyväskylän ammattikorkeakoulun kuntoutuksen ohjaajan (AMK) tutkinto-ohjelman opetussuunnitelmaan kuuluu työelämävalmiuksia, sosiaali- ja terveysalan yhteisiä perusopintoja, asiakkuus muuttuvassa toimintaympäristössä, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen perusteet, kuntoutuja asiakkaana, kuntoutuksen ohjaus ja suunnittelu, kuntoutuksen toimintaympäristöt, kehittyvä asiantuntijuus, harjoittelut, vapaasti valittavia opintoja, yrittäjyysopintoja sekä opinnäytetyö. (Opetussuunnitelmat, 2017.)

”Valmistuneella kuntoutuksen ohjaajalla on valmiudet toimia kuntoutukseen (toimintakyky, sosiaalinen, ammatillinen tai kasvatuksellinen) liittyvissä suunnittelu-, ohjaus-, arviointi- ja asiantuntijatehtävissä julkisella, yksityisellä tai kolmannella sektorilla, potilas- ja vammaisjärjestöissä, kuntoutuskeskuksissa, tai työskennellä erilaisissa kuntoutuksen kehittämishankkeissa” (Kuntoutuksen ohjaaja, n.d.). *Kuntoutuksen ohjaajia toimii muun muassa perusterveydenhuollossa ja erikoissairaanhoidossa, sosiaalipalvelujen tehtävissä, vammais- ja potilasjärjestöissä, kuntoutuslaitoksissa, ammatillisen koulutuksen ohjaajina tai erilaisissa kehittämishankkeissa. Kaikki kuntoutuksen osa-alueet, kuten toimintakyky, ammatillinen, sosiaalinen ja kasvatuksellinen kuntoutus ovat potentiaaleja ammatillisia työllistymisalueita. Työelämään sijoittumiseen vaikuttaa koko ammatillinen*

historia, osaaminen ja ammatillinen suuntautuneisuus. Koulutukseen sisältyy *kuntoutuksen lähtökohdat ja toimintaympäristöt, kuntoutusta ohjaava lainsäädäntö ja kuntoutuspalvelut, yksilö- ja yhteisölähtöinen, tavoitteellinen kuntoutusprosessi, kuntoutumista tukeva ohjaus ja verkostotyö, elinympäristössä selviytymisen ja osallisuuden tukeminen, palvelumuotoilu, työelämän kehittäminen, kuntoutuksen ja kuntoutuksen ohjauksen kehittäminen ja johtaminen*. Koulutuksessa omaksutaan laaja-alainen näkemys kuntoutuksesta ja kuntoutuspalveluja ohjaavista säädöksistä sekä kuntoutusmahdollisuuksista. Valmistunut kuntoutuksen ohjaaja tunnistaa erilaisia ohjaustarpeita ja *osaa toimia ohjaustilanteissa joustavasti kuntoutujan toimintakykyä ja arjen sujumista edistävällä tavalla*. Oman alan asiantuntijana toimiminen kuntoutuksen moniammatillisissa verkostoissa, tiimeissä ja kehitystehtävissä kuuluu myös osaamiseen. (Kuntoutuksen ohjaaja n.d.)

3 Pedagoginen osaaminen valmentavissa koulutuksissa

3.1 Pedagoginen tuki

Tässä opinnäytetyössä pedagogista osaamista tarkastellaan vaativan erityisen tuen pedagogisena tukena valmentavissa koulutuksissa. Pedagogista tukea rakennetaan valmentavien koulutusten toimintaympäristöjen tarjoamien mahdollisuuksien, käytettävissä olevien resurssien ja ajan mukaan. Opiskelijan oma näkemys hänen omasta tuen tarpeestaan otetaan huomioon, jolloin opiskelijan motivaatio kasvaa sekä hänelle kasvaa uudenlaista ymmärrystä tilanteestaan. (Henkilökohtaistaminen ja erityinen tuki, 2017.)

Pedagoginen tuki on ratkaisukeskeistä ja opiskelijan toimintavalmiuksia vahvistavaa. On tunnistettava, että opiskelijan tarvitsema erityinen tuki voi vaihdella eri ympäristöissä ja tilanteissa ja tunnistettava milloin on oikea hetki tarjota enemmän tukea ja missä tilanteessa opiskelija pärjää vähäisellä tuella. Erityisen tuen tarvetta arvioidaan yhdessä opiskelijan ja hänen verkostonsa kanssa. (Henkilökohtaistaminen ja erityinen tuki, 2017.) Pedagogiseen osaamiseen kuuluu ymmärrys ja taito suunnitella ja toteuttaa opetusta ja arvioida oppimista. Tämä tapahtuu pitkäjänteisesti ja tilannekohtaisesti siten, että oppijan kasvua ja oppimista tuetaan. Pedagogista osaamista on myös taito tunnistaa muutos- ja kehittämiskohteita, jotta oppiminen edistyisi sekä ongelmanratkaisukykyä. (Pedagoginen tietotaito, n.d.)

3.2 Ohjausmenetelmäosaaminen valmentavissa koulutuksissa

Valmentavan koulutukseen opiskelijan tarvitseman tuen määrä sekä tapa vaihtelee eri ympäristöissä ja tilanteissa. Tämän vuoksi myös ohjausta on muutettava tilannekohtaisesti. Tutussa ja turvallisuudessa ympäristössä tukea ei välttämättä tarvita ollenkaan, kun taas uudessa ja yllättävässä tilanteessa toimintakyky voi lamaan täysin, jolloin annettava tuki ja sen menetelmät ovat mahdollisesti konkreettisia ja vahvasti ohjaavia. Ohjaajalta vaaditaan moniulotteista osaamista, asiantuntijuutta. Ohjaajan on osattava tulkita ohjattavan tunnetiloja ja ymmärrettävä myös taustoja sekä ohjattavan aikaisempia kokemuksia ohjauksesta tai samankaltaisesta tilanteesta. (Vänskä 2017, 30–38.)

Ohjausmenetelmäosaamiseen kuuluu vahvasti oman alan uusien erilaisten ohjausmenetelmien ja materiaalien haltuun ottaminen. Ohjausmenetelmäosaamista on myös ohjaajan käyttämä oma ohjauspuhe ja ohjaustilanteessa kysymysten tekeminen. Ohjauspuheessa kiinnitetään huomiota oman viestinnän selkeyteen ja ymmärretyksi tulemiseen. (Mts. 98-99.)

Kirsi Vänskän (2017) julkaisussa osaavan ohjaajan situationaalisesta ohjausosaamisesta nostetaan esille kolme erilaista ohjauksellista lähestymistapaa, jotka on nimetty (1) ohjaajalähtöiseksi tilan ottamiseksi, (2) jaettuun asiantuntijuuteen perustuvaksi yhteisen tilan rakentamiseksi ja (3) ohjattavalähtöiseksi tilan antamiseksi. Näitä lähestymistapoja voidaan käyttää kaikkia vaihtelevasti.

Ensimmäisessä *tilan ottavassa lähestymistavassa* ohjaaja on yleensä tietoa ja neuvoja antava asiantuntija. Ohjaustilanteet etenevät tällöin ohjattavan kysymysten ja ohjaajan vastausten kautta tai ohjaajan oma-aloitteisena tiedon antamisena. Tämä ohjaustapa voi joissain tilanteissa olla tarpeellinen, esimerkiksi mikäli ohjattava on pysäytettävä. Tällä tarkoitetaan opiskelijan toimintaa, joka on haitallista hänelle itselleen tai muille. (Mts. 103–109)

Toisena lähestymistapana yhteisen tilan rakentaminen toimintatapa korostaa ohjattavan olemista oman elämänsä asiantuntijana (*jaettu asiantuntijuus*). Ohjaustilanne mahdollistaa ohjattavan tasa-vertaisen osallisuuden ohjaustilanteessa ja pyrkimyksenä on yhteinen keskustelu, tavoitteiden asettaminen sekä yhteiset sopimukset. Ohjauksessa pyritään saamaan ohjattavasta itsestään löytyvä tieto ja osaaminen käyttöön. Ohjaaja on tässä lähestymistavassa myötäelävä, läsnä oleva, kuulija sekä vuorovaikutuksen synnyttäjä. (Mts. 103–109)

Kolmantena *ohjattavalle tilan antaminen lähestymistapa* uskoo vahvasti ohjattavan omaan vastuullisuuteen ja kykyyn oman elämänsä asiantuntijuudessa. Ohjaajan lähestymistapa on ohjattavaa arvostava, ohjattava nähdään tasavertaisena. Ohjaustilanteessa edetään ohjattavan ehdoilla, jossa ohjaaja antaa ohjaustilan ohjattavalle. Erilaisten ohjauksellisten lähestymistapojen tunnistaminen ohjaustilanteissa on kesteistä, jotta omaa ohjaustapaansa pystyy refleктоimaan. Tunnistamalla ohjaustapoja pystytään myös kehittämään ohjaajuudessa. (Mts. 103–109)

3.3 Kuntoutuksen järjestelmäosaaminen

Kuntoutusjärjestelmä on pirstaleinen ja vastuu kuntoutuksesta jakaantuu usealle eri taholle ja osajärjestelmiä rahoitetaan eri tavoilla. Kaikkien toimijoiden on osattava arvioida asiakkaidensa toimintakykyä ja tunnistaa kuntoutustarpeet. Vaaditaan kuitenkin vahvaa koordinaatiota, yhteistyötä ja osaamista, jotta kuntoutusprosessi olisi onnistunut sillä etuudet ja palvelut ovat usein monien eri tahojen vastuulla. (Monialainen kuntoutus - Tilannekatsaus 2015, 7-8.)

Kuntoutuminen tarkoittaa toimintakyvyn ja osallistumisen paranemista jokaisen yksilön omista lähtökohdista. Kuntoutuksen onnistumiseen vaaditaan kuntoutujan omaa motivaatiota, omien kykyjen tunnistamista sekä ympäristön muutosta tukevia mahdollisuuksia. Kuntoutuksessa asetetaan yhdessä kuntoutujan ja hänen verkostonsa kanssa realistisia tavoitteita sekä suunnitellaan tarvittavat tukitoimet, jotta tavoitteisiin päästäisiin. Kuntoutujan kanssa työskentelevien asiantuntijoiden työ otteen tulee olla kuntouttava. Kuntouttava työote mahdollistaa kuntoutuksen prosessin käynnistymisen ja ylläpitämisen myös silloin, kun kuntoutujan omat voimavarat eivät riitä. Kuntoutuminen edellyttää usein monialaista verkostotyötä kuntoutujan kanssa työskenteleviltä. Suurimpana edellytyksenä on kuitenkin kuntoutuja oma halu muutokseen. Muutoksen toteutuminen konkretisoidaan kuntoutujalle laatimalla yhdessä kuntoutujan kanssa selkeä tavoite, joka on tiettyssä ajassa saavutettavissa ja kuntoutujalle itselleen merkityksellinen. Yhteistyö eri tahojen ja ammattilaisten välillä on tärkeää, jotta kuntoutus on yhteneväistä ja kokonaisvaltaista. Yhteistyö kuntoutujan arjessa toimivien tahojen kanssa on merkittävää, esimerkiksi perheen, koulun, opiskeluyhteisön ja työpaikan. (Autti-Rämö, Mikkelsen, Lappalainen & Leino 2016, 56–73.)

4 Tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön tarkoituksena oli lisätä tietoutta millaisia valmiuksia kuntoutuksen ohjauksen tutkinto-ohjelma antaa ammatillisen erityisoppilaitoksen valmentavien koulutusten työntekijäksi. Tavoitteena oli selvittää haastatteluiden avulla minkälaisia osaamista työntekijän tulisi olla valmentavissa koulutuksissa ja verrata tuloksia kuntoutuksen ohjaaja koulutusten opetussuunnitelmiin.

Tutkimuskysymykset:

1. Millaista osaamista valmentavissa koulutuksissa työskenteleviltä edellytetään?
2. Kuinka kuntoutuksen ohjaajien koulutus vastaa valmentavissa koulutuksissa tarvittavaa osaamista?

5 Tutkimuksen toteuttaminen

5.1 Menetelmien kuvaus ja keruu

Tutkimuskysymyksistä ensimmäiseen haettiin vastausta yksilöhaastatteluiden pohjalta. Toiseen kysymykseen vastausta haettiin vertaamalla saatuja haastattelutuloksia kuntoutuksen ohjaaja koulutukseen ja kuntoutuksen ohjaaja koulutuksen opetussuunnitelmiin. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena puolistrukturoidulla teemahaastattelulla.

5.1.1 Teemahaastattelututkimus

Teemahaastattelu valittiin tutkimusmenetelmäksi sen joustavuuden ja monenlaisiin tutkimustarpeisiin soveltuvuuden vuoksi. Hirsjärven ja Hurmeen (2015, 35) mukaan haastattelun etuna on haastateltavan puheen liittäminen laajempaan kontekstiin. Haastattelun aikana *”olla suorassa vuorovaikutuksessa tutkittavien kanssa ja haastattelutilanne luo mahdollisuuden suunnata tiedonhankintaa tilanteessa.”* Haastattelu mahdollistaa vastausten taustalla olevien motiivien esiin saamisen. Haastatteluaiheiden järjestystä on mahdollista säädellä sopimaan kuhunkin haastattelutilanteeseen. Haastattelussa ihminen on merkityksiä luova ja aktiivinen osapuoli. Haastattelu menetelmänä myös sallii täsmentävät kysymykset ja menetelmä tavoittaa suuremmalla todennäköisyydellä haastateltavat kieltäytymisprosentin ollessa pienempi kuin esimerkiksi lomaketutkimuksissa. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 34-37.)

Opinnäytetyön aineisto kerättiin yksilöhaastatteluilla keskustellen myötäillen laadittua teemahaastattelun runkoa (liite 3). Haastattelun teemat valikoituivat siten, että haastattelut antaisivat mahdollisimman paljon tietoa työssä vaadittavasta osaamisesta, vastaten ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Teemahaastatteluun päädyttiin, koska haastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin, joista keskusteltiin haastateltavan kanssa. ”*Teemahaastattelu etenee tiettyjen keskeisten teemojen varassa ja se ottaa huomioon ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset ovat keskeisiä ja merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. Teemahaastattelusta puuttuu strukturoidulle lomakehaastatteluille tyypillinen kysymysten tarkka muoto ja järjestys, mutta se ei ole täysin vapaa kuten syvähaastattelu on.*” (Hirsjärvi & Hurme 2015, 47-48.)

Tässä opinnäytetyössä haastatteluaineiston analyysimenetelmäksi valikoitui teemoittelu, koska haastatteluista nousi esiin tiettyjä teemoja, joita myös etsittiin kuntoutuksen ohjaajien opetussuunnitelmista. Teemoittelu voi tehdä monella tavalla ja teemat voivat rakentua etukäteen suunniteltujen, aineiston keruuvaiheessa määriteltyjen teemojen mukaisesti, tai aineistosta voi löytyä uusia teemakokonaisuuksia. Teemoittelussa haasteellista voi olla se, että yksittäisen teeman muodostava kokonaisuus rakentuu aineistosta analysoimalla ja tulkitsemalla annettuja vastauksia useampiin kysymyksiin, joista osa saattaa liittyä useampaan teemaan. Teemoittelussa samaa tarkoittavat ja samankaltaiset ilmaisut yhdistetään samaan kategoriaan tai luokkaan, minkä jälkeen ne nimetään. Seuraavaksi samankaltaisia alakategorioita tai teemoja yhdistetään ja niistä muodostetaan yläkategoria, jonka tutkija nimeää kategorian sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Analyysin loppuvaiheessa tutkija yhdistää kaikki yläkategoriat yhdeksi kaikkia kuvaavaksi kategoriaksi. Jokainen muodostettu kategoria auttaa vastaamaan tutkimuskysymyksiin. (Puusa & Juuti, 2020)

5.1.2 Aineiston keruu ja kuvaus

Kohderyhmä

Haastateltavat koostuvat ammatillisen erityisoppilaitoksen VALMA- ja TELMA-ryhmien työntekijöistä. Haastateltavia on yhteensä viisi, yksi VALMA-ryhmästä ja neljä TELMA-ryhmistä. Haastateltavat olivat työskennelleet valmentavien koulutusten parissa eri mittaisia aikoja, yli kymmenestä vuodesta muutamaan kuukauteen. Tutkimuslupa kysyttiin työyhteisön esihenkilöltä.

Haastateltavat koodattiin sattumanvaraisilla kirjainyhdistelmillä: xx, xc, xv, xb ja xn. Kirjainyhdistelmät taulukoitiin. Taulukkoon lisättiin tieto haastateltavan roolista, koulutuksesta sekä työkokemuksesta nykyisessä työssään.

Taulukko 1. Haastateltavien koodit ja taustatiedot

Koodi	Ammattinimike	Koulutus	Työkokemus vuosina
xx	ryhmänohjaaja	sosionomi	12
xc	henkilökohtainen ohjaaja	nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaaja	3
xv	ammattillinen erityisopettaja	sähköinsinööri, kasvatustieteitä, erityispedagogiikkaa, ammatillinen erityisopettaja	1
xb	ammattillinen erityisopettaja	perushoitaja, kasvatustieteitä, erityispedagogiikkaa, ammatillinen erityisopettaja, nepsyvalmentaja	15
xn	ryhmänohjaaja	lasten ja nuorten erityisohjaaja	6

Haastatteluaineisto

Haastattelut toteutettiin syyskuussa 2020 haastateltavien työpaikalla rauhallisessa tilassa, joka mahdollisti keskeytymättömän keskustelutilanteen. Haastateltaville esitettiin opinnäytetyön tietosuojaseloste (liite 2) sekä tiedote opinnäytetyöstä (liite 1). Haastateltaville kerrottiin heidän oikeudestaan osallistua sekä kieltäytyä osallistumasta, oikeudesta keskeyttää osallistuminen, peruuttaa suostumus, saada tietoa sisällöstä, henkilötietojen käsittelystä ja tutkimuksen käytännön toteutuksesta. Lisäksi haastateltaville kerrottiin ymmärrettävästi ja totuudenmukaisesti opinnäytetyön tavoitteista. (Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa 2019, 8–9.) Lisäksi he allekirjoittivat suostumuslomakkeet (liite 1).

Haastattelut nauhoitettiin puhelimen nauhurilla. Haastattelut kestivät noin 20 minuutista 30 minuuttiin. Aluksi kartoitettiin haastateltavien ammatti sekä missä ryhmässä haastateltava työskentelee. Haastattelun teemana oli työssä vaadittava osaaminen (liite 3). Teemaan kuului useita alakysymyksiä, joilla kartoitettiin osaamista eri näkökulmista. Osa kysymyksistä oli laajoja, mikä mahdollisti haastateltavan vapaan vastaamisen sekä tarkentavien lisäkysymysten esittämisen. Laajat kysymykset antoivat haastateltavalle mahdollisuuden vastata kysymykseen omasta näkökulmastaan.

Opetussuunnitelma-aineisto

Opetussuunnitelmat haettiin Jyväskylän ja Satakunnan ammattikorkeakoulujen nettisivuilta. Opetussuunnitelmat ovat vuosilta 2017–2018, joiden mukaan opinnäytetyön kirjoittaja on opiskellut Jyväskylän ammattikorkeakoulussa. Opetussuunnitelmat haettiin Jyväskylän ja Satakunnan ammattikorkeakoulujen internet-sivuilta (Jyväskylän ammattikorkeakoulu; Satakunnan ammattikorkeakoulu).

5.1.3 Aineiston analyysi

Aineiston analyysi kytkeytyy laadullisessa tutkimuksessa kiinteästi aineiston hankintaan. Tutkija pyrkii saamaan vihjeitä siitä, millaisiin teemoihin, luokkiin tai kategorioihin hän voisi aineistoa ryhmitellä. Aineiston analyysin tavoitteena on kuvailla, tulkita ja ymmärtää tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä. Sopivan laadullisen aineiston analyysitavan valintaan ei ole olemassa yksiselitteistä ohjetta, ja aineiston käsittelytapa vaihtelee eri tutkimuksissa. Lähestymistavan valinnassa on aina kysymys tarkoituksenmukaisuudesta, joka on myös tutkimuskohtaista. (Puusa & Juuti, 2020.)

Haastatteluaineiston analyysi

Ennen varsinaisten teemojen etsimistä aineisto voidaan ryhmitellä, jonka jälkeen aineistosta *”aletaan etsiä varsinaisia teemoja eli aiheita. Ideana on etsiä aineistosta tiettyä teemaa kuvaavia näkemyksiä.”* (Sarajärvi & Tuomi 2018.) Tässä opinnäytetyössä tämä tarkoitti sitä, että saadusta aineistosta etsittiin yhtäläisyyksiä kuntoutuksen ohjaaja koulutuksen opetussuunnitelmiin.

”Analyysistä esiin nostetut teemat pohjautuivat tutkijan tulkintoihin haastateltavien sanomista. On erittäin epätodennäköistä, että kaksi haastateltavaa ilmaisisi saman asian täysin samoin sanoin,

mutta tutkija koodasi ne kuitenkin samaan luokkaan.” (Hirsjärvi & Hurme 2015, 173) Tässä opin-
näytetyössä litteroidusta aineistosta etsittiin ryhmiä, jotka merkittiin tekstiin eri väreillä. Tekstistä
etsittiin osaamista kuvaavia näkemyksiä.

Opinnäytetyön analyysi lähti liikkeelle nauhoitettujen haastattelujen sanatarkalla litteroinnilla. Lit-
teroitua aineistoa kertyi yhteensä 10 sivua fontilla 12 (Calibri), rivivälillä 1,5. Litteroituun aineis-
toon perehdyttiin huolella, lukemalla sitä useaan otteeseen läpi sekä etsimällä yhteneväisiä tee-
moja osaamiseen liittyen. Aineistoa värikoodattiin eri väreillä teemoittelemalla eri kategorioihin,
jotka liittyivät oleellisesti tutkimuskysymyksiin. Merkityt kohdat listattiin kategorioittain Word-tau-
lukkoon.

Taulukko 2. Esimerkki aineiston analyysistä

Suora lainaus	Alaluokka	Yläluokka	Yhdistävä tekijä
<i>Telma ryhmässä paljon kehitysvammaisia opiskelijoita, sitten myös oppimisvaikeuksia ja autismikirjon opiskelijoita, että osaamista <u>tarvii</u> tosiaan liittyen oppimisvaikeuksiin ja kehitysvammaisuuden ja autismikirjon sekä <u>npsy-puolen</u>. xx</i>	Kehitysvammaisuus	Toiminta- ja opiskelukykyyn vaikuttavien tekijöiden tunteminen	Pedagoginen osaaminen
	Oppimisvaikeudet		
	Neuropsykiatriset häiriöt		
<i>pienten askelten kautta, et <u>tehään</u> lyhyen aikavälin tavoitteita ja sitten pidemmän aikavälin tavoitteita ja sitten <u>katotaan</u> että miten ne toteutuu. xv</i>	Tavoitteiden asettaminen ja niiden seuraaminen	Suunnitelmallisuus, tavoitteellisuus	

Teemoittelun avulla aineistosta muodostui kolme eri teemaa, jotka kuvasivat haastateltavien
työssä tarvittavaa osaamista, pedagogista osaamista, ohjausmenetelmäosaamista sekä kuntoutuksen
osaamista.

Opetussuunnitelmien analyysi

Haastatteluiden analyysin pohjalta nousseiden teemojen perusteella opetussuunnitelmista haettiin yhteneväisyyksiä. Teemat, joita etsittiin, olivat pedagoginen osaaminen, ohjausmenetelmäosaaminen ja kuntoutusosaaminen. Opetussuunnitelmista nostetaan esiin teemojen mukaisia sisältöjä. Opetussuunnitelmat käytiin läpi manuaalisesti ja löydetty teemat koottiin taulukkoon (liite 5).

6 Tulokset

Haastatteluja analysoimalla teemoittelun avulla, nousi esiin samankaltaisia toistuvia teemoja, jotka liittyvät työssä vaadittavaan osaamiseen.

6.1 Pedagoginen osaaminen

Pedagoginen osaaminen koostui teemoittelussa yläluokista, joita olivat toiminta- ja opiskelukykyyn vaikuttavat tekijät, tavoitteellisuus ja suunnitelmallisuus ja osaamisen päivittäminen.

6.1.1 Toiminta- ja opiskelukykyyn vaikuttavat tekijät

Haastateltavat nimesivät asioita, joita heidän on työssään osattava. Konkreettisine asioina haastatteluissa nousi esiin kehitysvammojen, oppimisvaikeuksien, autismin kirjon, mielenterveyden ja neuropsykiatristen häiriöiden tunteminen sekä erityisen tuen hahmottaminen.

TELMA-ryhmässä paljon kehitysvammaisia opiskelijoita, sitten myös oppimisvaikeuksia ja autismlinkirjon opiskelijoita, että osaamista tarvii tosiaan liittyen oppimisvaikeuksiin ja kehitysvammaisuuden ja autismlinkirjon sekä nepsy-puolen. xx

Lisäksi haastateltavat kokivat, että psyykkisten haasteiden ja neuropsykiatristen häiriöiden tuntemisen tarve on kasvanut heidän työssään viime vuosina.

Mielenterveyspuoli ja nepsy, neuropsykiatrinen puoli on niinkö semmonen mikä nousee koko ajan enemmän esille että se ei oo aikasemmin ollut niin selkeästi nähtävillä. xb

6.1.2 Tavoitteellisuus ja suunnitelmallisuus

Haastateltavat kertoivat, että opiskelijoiden opinnoille asetetaan tavoitteita, joiden toteutumista seurataan. Opiskelijoiden tekemien itsearviointien ja työntekijöiden kirjausten avulla pystytään yhdessä keskustellen opiskelijan sekä hänen kotiväkensä tai verkostonsa kanssa miettimään mitä tarvitsisi vielä opiskeluaikana harjoitella enemmän. Opiskelun etenemistä seurataan myös asettamalla tavoitteita, sekä lyhyen aikavälin että pidemmän aikavälin tavoitteita. Tavoitteita seurataan ja päivitetään säännöllisesti.

Pienten askelten kautta, et tehään lyhyen aikavälin tavoitteita ja sitten pidemmän aikavälin tavoitteita ja sitten katotaan että miten ne toteutuu. xv

Eräs haastateltava kertoi, että tavoitteiden asettelu aloitetaan heti opiskelijaan tutustuessa. Jo opintojen alussa ajatellaan opiskelijan jatkosuunnitelmaa opintojen jälkeen. Jatkosuunnitelma määrittää näkökulman opiskelulle.

lähetään tekemään oikeastaan ensi näkemältä sitä ajatusta siitä jatkosuunnitelmasta, että mitä se on opintojen jälkeen. Sitte oikiastaan se arvioiminen lähtee siitä, että mistä lähetään liikenteeseen ja mitä ruvetaan tekemään ja minkälainen näkökulma siihen opiskeluun otetaan ja sitten ihan koko ajan opiskelija on ite tietysti etusijalla siinä, että miten hän kokee, että on edistynyt ja mitä hän haluaa vielä tehdä ja mitä asioita hänen elämään kuuluu. xb

6.1.3 Osaamisen päivittäminen

Haastateltavat kokivat, että osaamista heille on kertynyt työkokemuksen kautta. Opiskelijoiden haasteiden muuttuessa he kokivat, että jatkuva lisäkouluttautuminen oli väistämätöntä, jotta tieto olisi ajantasaista.

Ennen kaikkea työkokemus on kaikista paras ja sitten oikeastaan semmonen lisäkoulutuksia koko ajan, että pitää päivittää osaaminen ajantasaseen tietoon. xb

Kuntoutuksen ohjaajaopiskelijoille opetussuunnitelmien mukaan kertyy *osaamista arvioida yksilön ja yhteisön kuntoutumisen tarpeita, odotuksia sekä mahdollisuuksia. Kuntoutuksen ohjaaja tietää tekijöitä, jotka voivat vaikuttaa asiakkaan työ- ja toimintakykyyn sekä osaa arvioida kuntoutujan toimijuutta ja osaa arvioida niitä. Hän osaa soveltaa kuntoutukseen liittyvää lainsäädäntöä sekä palveluohjauksen periaatteita työssään. Koulutus antaa ymmärryksen toiminta- ja työkyvyn käsitteistä sekä antaa ymmärrystä niiden kehittymisestä ja muuttumisesta elämänsä eri vaiheissa sekä näihin vaikuttavista tekijöistä.* (Kuntoutuksen ohjaaja, 2017.)

Kuntoutuksen ohjaajalla on tietämystä keskeisistä asiakasryhmistä elinkaariajattelun vaiheissa ja terveyden ja terveyden, toimintakyvyn ja toimintarajoitteiden näkökulmasta ja tunnistaa eri kuntoutujaryhmien erityispiirteet ja osaa huomioida ne kuntoutuksen ohjauksen prosessissa ja verkostotyössä. Lisäksi hän kiinnostuu erilaisista kuntoutujista ja etsii tietoa näkemysten laajentamiseksi. (Etenemissuunnitelma, 2017.)

6.2 Ohjausmenetelmäosaaminen

Ohjausmenetelmäosaaminen koostui teemoittelussa yläluokista, joita olivat yksilölliset ohjaustavat ja erilaisten kommunikointitapojen ja ympäristötekijöiden huomiointi.

6.2.1 Yksilölliset ohjaustavat

Ohjausmenetelmät vaihtelevat haastateltavien mukaan riippuen yksilöllisesti opiskelijasta, opiskelijan vireystilasta sekä motivaatiosta ja tilanteesta. Työntekijän täytyy osata lukea ja analysoida tilannetta. Haastateltavat kokivat, että tämä vaatii heiltä joustavuutta sekä ennakoivaa asennetta ja lisäksi rauhallisuutta ja pitkäjänteisyyttä. Opiskelijoiden vireystilaa arvioidaan havainnoimalla ja keskustelemalla. Heidän myös täytyi osata huomioida opiskelijoiden toimintakykyä erilaisissa ympäristöissä sekä tilanteissa.

Ainakin että miten lähet ohjaamaan, kuinka tarkasti sää ohjaat. Tilannekohtaisesti tavat millä ohjaan vaihtelee. Että, mikä on opiskelijan esimerkiksi motivaatio, vireystila et se vireystila vaikuttaa hirveesti, että kannattaako tänään koittaa tuota vai mentäiskö vähä helpomman kautta. Tai että tänään on hyvä päivä, kokeillaan jotain uutta. xn

6.2.2 Erilaisten kommunikointitapojen ja ympäristötekijöiden huomiointi

Opiskelun apuna käytetään yksilöllisiä menetelmiä, esimerkiksi kuvia, viittomia, selkokieliä ohjeita sekä tablettia apuvälineenä kommunikoinnissa. Tarvittaessa käytössä ovat myös toistot sekä työskentelyn tauotus. Lisäksi työntekijät miettivät tarkasti ryhmäjaot ja pyrkivät varmistamaan, että kaikilla opiskelijoilla olisi työrauha.

No jokainen opiskelija on yksilö ja se minkälaista ohjausta hän tarvii riippuu ihan siitä, että minkälaisissa tilanteissa ohjausta tarvii. Käytännössä täytyy tietää, että mitä on taustalla ja mitä tavoitellaan sillä toiminnalla ja sitten minkälaista ohjausta kukakin kaipaa ja tarvii ja pystyy ottamaan myös vastaan. xv

Kuntoutuksen ohjaajat opetussuunnitelmien mukaan *osaavat käyttää tarkoituksenmukaisesti havainnointia, haastattelua, testaamista ja mittaamista erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä. Heillä on osaamista mielenterveystyön menetelmistä ja -palveluista sekä keskeisestä lainsäädännöstä. Lisäksi kuntoutuksen ohjaaja tietää puhevammaisen asiakkaan palveluja ja osaa ohjata tulkkauks- palvelujen hakemisessa sekä tukee erityistä tukea tarvitsevan vuorovaikutusta ja kommunikointia puhetta tukevan ja korvaavan kommunikaation käyttäen.* (Kuntoutuksen ohjaaja, 2017.)

Kuntoutuksen ohjaaja tuntee opetussuunnitelmien mukaan *erilaisten kuntoutujien lähtökohtia, heidän kuntoutustarpeitaan aiheuttavia tekijöitä sekä kuntoutumisen tavoitteita ja sisältöjä. Hän osaa hyödyntää ohjauksessaan tietoa kuntoutuksen palvelujärjestelmästä, palveluista, toimintamuodoista ja toimijoista. Opetussuunnitelmiin kuuluu kirjaamisen ja dokumentoinnin osaaminen huomioiden tietoturvanäkökulmat. Kuntoutuksen ohjaaja hyödyntää arviointitietoa osana tavoitteiden asettamisprosessia sekä perustellen valitsee, käyttää ja arvioi vaikuttavia kuntoutuksen menetelmiä. Menetelmät valitaan eettisesti, tavoitteellisesti ja kestävän kehityksen periaatteita noudattaen. Yksilö- ja ryhmätoimintaa suunnitellaan, organisoidaan ja toteutetaan hyödyntämällä tarkoituksenmukaisia välineitä, esimerkiksi teknologiaa tai digitalisaatiota. Ryhmätyömuotojen ja*

ryhädynamiikkaa koskevien teoreettisten lähtökohtien sekä ryhmän toimintaan vaikuttavien tekijöiden tunteminen ja hyödyntäminen erilaisten kuntoutujien ryhmänohjauksessa on kuntoutuksen ohjaajan osaamiskenttää. Kuntoutuksen ohjaaja suunnittelee, organisoii ja toteuttaa ryhmätilanteita kuntoutujien tarpeista lähtien hyödyntäen luovia ja toiminnallisia menetelmiä. Hän osaa arvioinnissaan ottaa huomioon kuntoutujan kokonaistilanteen sekä ympäristön, joka vaikuttaa asiakkaan toimintakykyyn. (Kuntoutuksen ohjaaja, 2017.)

6.3 Kuntoutuksen osaaminen

Kuntoutuksen osaaminen koostui teemoittelussa yläluokista, joita olivat moniammatillisuus ja verkostoyhteistyö, merkityksellisyys, yhteiskunnalliset vaikutukset ja kokonaiskuntoutus.

6.3.1 Moniammatillisuus ja verkostoyhteistyö

Valmentavissa koulutuksissa opiskelun lähtökohtia sekä opintojen sisältöjä lähdetään miettimään yhdessä opiskelijan kanssa heti, kun hänen kanssaan aloitetaan tutustuminen. Jatkosuunnitelma opiskelun jälkeen otetaan myös heti alussa keskusteluun, jonka pohjalta lähdetään tekemään arviota siitä mitä opinnot tulevat sisältämään ja minkälainen näkökulma opiskeluun otetaan. Näkökulmalla tarkoitetaan sitä, että onko tavoitteena jatko-opinnot, työllistyminen, asumisen muoto ja tuen tarve. Tavoitteiden pohjalta rakennetaan opintojen sisältöjä sekä kestoja. Opiskelijan oman äänen kuulluksi tuleminen oli monelle haastateltavalle tärkeä asia. Opiskelijan itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan koko opintojen ajan. Verkostojen tuntemisen tärkeys nousi esille useammassa haastattelussa. Verkostojen tietämyksen katsottiin olevan erittäin tärkeässä asemassa, kun opiskelijan jatkosuunnitelmia mietitään esimerkiksi sopivaa asumis- ja työllistymismuotoa.

Opiskelija on yksilö ja hänellä on itsemääräämisoikeus, hänellä on oikeus päättää ja vaikuttaa ja valita niitä asioita, vaikka että mitä opiskellaan tai mitä hän haluaisi elämässä tehdä tai kokeilla tai ihan arkisetkin asiat, niin se on varmaan se päällimmäinen asia joka kerta, että lähetään siitä liikkeelle mitä opiskelija ajattelee tai mitä hän haluaa. Se on se ensimmäinen, että opiskelijan ääni tulee kuulluksi sieltä. xb

Haastatteluissa nousi esiin usein verkostojen tunteminen, verkostoyhteistyö sekä kuntoutuksellinen näkökulma. Haastateltavat kuvasivat työn sisältävän paljon verkostojen kanssa tehtävää yhteistyötä, jonka vuoksi on tärkeää tietää mikä taho vastaa mistäkin toiminnasta:

Ajatellen että verkostotyötä tehdään niin paljon niin jonkulainen näkemys pitää olla, että mikä taho vastaa mistäkin toiminnasta. xn

Kuntoutuksen ohjaajien opetussuunnitelmista löytyy myös asiakaslähtöisyyttä koskevia osaamisalueita. *Kuntoutuksen ohjaajan tulee osata suunnitella, toteuttaa ja arvioida erilaisia kuntoutusprosesseja ja -palveluja yhdessä kuntoutujan kanssa. (mts. 2017.) Kuntoutuksen ohjaaja on omaksumut kuntoutujalähtöisen työotteen, joka näkyy lähestymistavassa kehittää palveluita, toteuttaa toimivia palvelukokonaisuuksia ja asiakkaiden osallisuuden ja oman vastuun vahvistamisessa. Kuntoutuksen ohjaaja tunnistaa ja tukee asiakasta hänen oikeuksissaan ja valinnanmahdollisuuksissa ja osaa kohdata erilaisuutta ja toimia niin, että kunnioittaa asiakasta. (Etenemissuunnitelma, 2017.)*

6.3.2 Merkityksellisyys

Haastateltavat kokivat, että opiskelun ja opiskeluaikana tehtyjen suunnitelmien jatkuvuus opintojen jälkeen ovat paitsi heidän työnsä kannalta merkityksellistä myös opiskelijan elämän kannalta merkityksellistä. Mahdollisimman sujuvan ja itsenäisen elämän koettiin olevan merkityksellistä opiskelijalle.

Arjen taidot ja itsestä huolehtimisen taidot ja työtaidot niin ne on semmosia tärkeitä opiskelijoitten loppuelämän kannalta, että kyllä meille on tosi merkityksellistä, että saadaan mahdollisimman sujuvaksi ja itsenäiseksi opiskelijan toiminta että pystys mahdollisimman itsenäisesti tekeen tiettyjä juttuja ja mieltä mikä on opiskelijan elämän kannalta tärkeää. xv

Toisaalta yksi haastateltava taas kertoi näin:

*Et se elämä on merkityksellistä, ei sen tarvi aina olla vaikka se työpaikka, ei tarvi olla asu-
mista hyvin itsenäisesti, vaan se et se on hyvää elämää. xn*

Haastateltavat kertovat siis ottavansa huomioon aina yksilön ja miettivän sen pohjalta mikä on kehenkin opiskelijan kohdalla merkityksellistä. Lisäksi he kuuntelevat opiskelijan mielipidettä ja pyrkivät tukemaan sitä. Eräs haastateltava kuvaili merkityksellisyyttä näin:

Opiskelija ite kokee, että hän on onnistunu ja hän on oppinut jotain semmosta, että kykenee tekemään itsenäisesti jotain asiaa mitä ei vaikka aikasemmin oo ja vähä semmonen, että osottaa tai näyttää itseluottamuksen merkkejä, joita on kehittyny kouluaikana niin se on sitä parasta palautetta. xb

Kuntoutuksen ohjaajan tulee ymmärtää kuntoutuksen ja kuntoutustarpeita aiheuttavien tekijöiden merkitys yksilön kannalta ja hyödyntää tietoa palvelujärjestelmästä ja lainsäädännöstä asiakkaan kuntoutusmahdollisuuksien arvioinnissa. Kuntoutuksen ohjaaja kykenee käynnistämään monialaista yhteistyötä kuntoutujan verkostojen kanssa ja toimimaan aktiivisena työryhmän jäsenenä. Kuntoutuksen ohjaajien opetussuunnitelmissa painotetaan asiakkaan asemaa ja asiakkaan oikeuksien tuntemista asiakkaan näkökulmasta. (Kuntoutuksen ohjaaja, 2017.)

6.3.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Yhteiskunnallinen merkityksellisyys nähtiin jatkumona opiskeluajan käytänteistä myös opintojen jälkeen. Toimintamallien siirtyminen opiskelun jälkeiseen elämään mahdollistetaan tiiviillä verkostoyhteistyöllä muun muassa toimintakeskusten, asumisyksiköiden, työympäristöjen, vammais- ja sosiaalipalvelujen sekä muiden yhteistyötahojen kanssa jo opiskeluaikana.

Tosi paljon verkostotyötä opiskelijan verkostojen kanssa. Se on varmasti yks iso osa työtä ja syy miks opiskelija edistyy tai se jatkosijoittuminen onnistuu nii on se verkostoyhteistyö ja siellä on sitten moniammatillisia tiimejä erilaisia. xn

Eräs haastateltava pohti yhteiskunnallista näkökulmaa näin:

Yhteiskunnallinen näkökulma, joka tietenki pitää pitää mielessä, että se on se näkökulma, kun tehdään tätä työtä, että miten se vaikuttaa niinkö kokonaisvaltaisesti yhteiskunnan tilanteeseen, jos meillä vaikka työllistyy meidän opiskelijoita tai tulee niin itsenäisiä, että kykenee itsenäiseen tai vähemmän tuettuun asumiseen mitä ei ilman vaikka tätä koulua ois ollu, et ne on merkittäviä asioita. xb

Kuntoutuksen ohjaajalla on ymmärrys kuntoutuksen merkityksellisyydestä myös yhteiskunnan kannalta ja hän on selvillä kuntoutuksen asemasta ja merkityksestä kansallisesti ja kansainvälisesti sekä on ymmärtänyt kuntoutustarpeita aiheuttavia tekijöitä myös yhteiskuntatasolla. (Etenemissuunnitelma, 2017.)

6.3.4 Kokonaiskuntoutus

Opiskelua valmentavissa koulutuksissa ei nähty irrallisena asiana opiskelijan elämässä, vaan opinnot kytkeytyvät vahvasti opiskelijan kuntoutukseen ja opinnot nähtiin osana laajempaa kokonaisuutta. Yksi haastateltava kuvasi työn vaativan paljon muutakin kuin tietoa kehitysvammaisuudesta, jotta päästäisiin parhaisiin tuloksiin:

Pitää olla semmosta osaamista, että osaa nähdä sen kokonaiskuntoutuksen näkökulman, että ei niinkö riitä se, että tietää mikä kehitysvamma on, vaan se on oikestaan pieni osa vaan sitä, että mitä tukia tässä tällä opiskelijalla, vaikka käytetään näihin haasteisiin, jotta päästäs parhaimpiin tuloksiin, että semmonen niinkö kuntoutuksennäkökulma. xb

Kuntoutuksen ohjaajien opetussuunnitelmiin kuuluvat opinnot *antavat valmiudet olla selvillä kuntoutustoiminnan kustannuksista ja rahoituskanavista sekä monialaisen työskentelyn hyödyntämisestä osana kuntoutustarpeen arviointia. Kuntoutuksen ohjaaja osaa selvittää kuntoutujalle kuuluvat sosiaalietuudet ja on perillä kuntoutukseen liittyvästä lainsäädännöstä. Hän kykenee palvelujen koordinointiin ja osaa ohjata kuntoutujaa käyttämään tarkoituksenmukaisia ja tarvittavia palveluja. (Kuntoutuksen ohjaaja, 2017.) Kuntoutuksen ohjaajalla on ymmärrys kuntoutusalan monialaisesta verkostorakenteesta ja hän osaa käyttää verkostoa omassa työssään (Etenemissuunnitelma, 2017).*

7 Eettisyys ja luotettavuus

Tiedonhankintaan käytettiin luotettavia sekä arvioituja lähteitä ja tietokantoja. Tiedonhakua tehtiin eri tietokannoissa hakulausekkeilla osaaminen, kuntoutus, kuntoutusohjaus, ammattitaito ja ammatillinen kasvu. Opinnäytetyössä noudatettiin hyvää tieteellistä käytäntöä. Laadukkuutta tavoiteltiin tekemällä etukäteen hyvä haastattelurunko. Ennalta oli myös mietitty, miten teemoja voidaan syventää ja millaisia vaihtoehtoisia lisäkysymyksiä voidaan esittää. *”Haastattelun laatua parantaa se, että haastattelu litteroitiin niin nopeasti kuin mahdollista.”* (Hirsjärvi & Hurme 2015, 184–185.) Haastatteluille ei haettu tutkimuslupaa, koska haastattelijä työskenteli haastatteluiden aikaan haastateltavien kanssa samassa työpaikassa. Lupa haastatteluille kysyttiin suullisesti esihenkilöltä.

Haastateltavien yksityisyys turvattiin pitämällä haastattelut kahden kesken huoneessa, jossa ei ole kolmansiä osapuolia kuulemassa. Aineiston käsittely, analyysi ja tulosten esittäminen tehtiin anonyymisti. Tutkimuksessa sekä lomakkeet että haastattelut käsiteltiin, analysoitiin ja esitettiin anonyymisoituna ja tunnistetiedot hävitettynä, niin ettei yksittäistä henkilöä voi tunnistaa. Opinnäytetyöhön haastateltavien määrä oli suppea, joten tuloksia ei voida yleistää. Laadullisen tutkimuksen havaintojen ”*puolueettomuus nousee kysymykseksi esimerkiksi siinä, pyrkiikö tutkija ymmärtämään ja kuulemaan tiedonantajia itsenään vai suodattuuko tiedonantajan kertomus tutkijan oman kehyyksen läpi.*” Laadullisen tutkimuksen perusvaatimus on se, että tutkijalla on riittävästi aikaa tehdä tutkimuksensa. (Sarajärvi & Tuomi 2018.) Opinnäytetyön haastatteluihin saatiin vain yksi VALMA-ryhmän työntekijä, joten erityisesti sen puolen tulokset jäivät vähäisiksi. Haastattelijana koin, että haastattelut sujuivat rennosti ja luontevasti. Haastattelujen tulokset vastasivat asetettuihin tutkimuskysymyksiin.

8 Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheet

Opinnäytetyön tarkoituksena oli lisätä tietoutta millaisia valmiuksia kuntoutuksen ohjauksen (AMK) tutkinto-ohjelma antaa ammatillisen erityisoppilaitoksen valmentavien koulutusten työntekijäksi. Tavoitteena oli selvittää haastatteluiden avulla minkälaisia osaamista työntekijän tulisi olla valmentavissa koulutuksissa ja verrata tuloksia kuntoutuksen ohjaaja (AMK)-koulutusten opetussuunnitelmiin. Haastatteluiden pohjalta työntekijän osaamiseksi nähtiin myös muun muassa rauhallinen työote, maalaisjärki, arjen taitojen sekä yleisten työtaitojen osaaminen. Lisäksi haastateltavat kokivat, että heidän täytyy lukea ja analysoida opiskelijoidensa motivaatiota, vireystilaa sekä tunnetilaa. Tämän tyyppistä osaamista ei pysty opiskelemaan missään vaan nämä ovat enemmänkin luonteenpiirteitä ja työn sekä kokemuksen kautta saavutettuja taitoja. Kuntoutuksen ohjaaja (AMK)-koulutukseen kuuluvat työssäoppimisharjoittelut voivatkin ohjata osaamisen saavuttamista näistä osa-alueista. Harjoitteluiden toteuttamispaikka on kuitenkin jokaisen kuntoutuksen ohjaajaksi opiskelevan omassa päätännässä. Osaamista kehitysvammaisuudesta sekä erityisestä tuesta ei suoranaisesti kuntoutuksen ohjaaja (AMK)-koulutus tarjoa. Opintoihin kuuluu kuitenkin vapaa valintaisia opintoja, joiden avulla voi suunnata omaa ammatillisuuttaan ja hankkia osaamista itseä kiinnostavista aiheista, jotka tukevat urasuunnitelmaa.

Erityistä tukea tarvitseva nuori tarvitsee aikuisen tukea ja turvallisia vuorovaikutussuhteita. Aikuisen rauhallinen ja nuoren tunneilmaisun salliva läsnäolo ja malli viestivät nuorelle, että voimakkaidenkin tunteiden kanssa voi olla turvallisesti. Nuoruuden aikana kuntoutuksen tulisi tukea itsenäistymiskehitystä ja osallistumismahdollisuuksia. Tavoitteiden tulisi liittyä nuoren kaikkeen toimintaan, myös opiskeluun tai vapaa-ajan toimintoihin. Kun kuntoutumisen muotoja ja tuen tarvetta pohditaan nuoren kanssa yhdessä, he motivoituvat ja ottavat enemmän vastuuta omasta kuntoutumisestaan. (Kiviranta, Koskinen, Munck & Tuulio-Henriksson 2016, 132-134.)

Opiskelu valmentavissa koulutuksissa voidaankin katsoa olevan tärkeässä roolissa nuorten kokonaiskuntoutuksessa. Koulu on opiskelijan elämässä läsnä vain tietyn ajanjakson. Opintojen tavoitteellisuuden kannalta onkin tärkeää nähdä opinnot osana laajempaa kokonaisuutta. Valmentavien koulutusten aikaisten opintojen tavoitteiden tulisi tukea opiskelijan kokonaiskuntoutusta. Tämä mahdollistuu tekemällä tiivistä moniammatillista yhteistyötä opiskelijan kanssa työskentelevien kanssa. Tekemällä moniammatillista yhteistyötä voidaan mahdollistaa tavoitteiden ja päämäärien samansuuntaisuus.

Tulevaisuudessa osaamisen tulee olla integroivaa, millä tarkoitetaan sitä, miten eri ammatit toimivat aiempaa tiiviimmin yhteistyössä ja jakavat vastuuta yhteisvastuullisesti. Osaaminen on edellytys ja mahdollisuus varmistaa asiakkaille palvelujen jatkuvuus ja oikea-aikaisuus. Tarvittaisiinkin tietoa siitä, miten terveysalan osaamista voitaisiin ja olisi tarkoituksenmukaista integroida mahdollisimman tehokkaasti ja toimivasti sosiaalialan arjen toimintoihin. Integroiva osaaminen edellyttää ammattiryhmiltä sekä oman ammattiryhmän sisäisen että ammattiryhmien välisten tehtävien ja osaamisen tuntemusta, mutta laajemmin myös palvelurakenteen yksityisten ja julkisten palvelun tarjoajien ja toimijoiden tuntemusta. (Hipp, Häggman-Laitila, Kallio, Kangasniemi, Karki, Kinnunen, Pietilä, Saarnio, Viinamäki, Voutilainen & Walden 2018, 63.)

Tämän opinnäytetyön tulostenkin perusteella myös valmentavien koulutusten järjestäjillä tulisi olla integroivaa osaamista. Haastatteluissa nousi esiin tarve osata tuntea palvelujärjestelmän kokonaisuus ja eri ammattilaisten osaamisalueet, jotta opiskelijalle osattaisiin järjestää tarvittavat palvelut jatkosuunnitelmia tehdessä. Opiskelijoiden ja oman työn toteuttamisen kannalta koettiin tärkeäksi tietää mikä taho vastaa mistäkin ja mistä voidaan hakea mitään palvelua sekä mistä ra-

hoitus näihin tulee. Valmentavissa koulutuksissa työskenteleviltä edellytetään laajan palveluverkoston ja sen toimijoiden tuntemista sekä suunnitelmien ja tavoitteiden asettamisen, seuraamisen ja arvioinnin taitoa. Kuntoutuksen ohjaaja koulutus antaa hyvät valmiudet toimia valmentavissa koulutuksissa. Erityisesti palvelujärjestelmän ja moniammatillisen työnteon periaatteiden tuntemus on kuntoutuksen ohjaajien keskeistä osaamista. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan Optimoitu sote-ammattilaisten koulutus- ja osaamisuudistus hankkeen (2018, 69) tulosten perusteella asiakaslähtöisyyden osaamisessa substanssiosaaminen nähtiin ensisijaisena.

Ammattilaisella tulee olla oma erityisosaaminen ja sen perusteella hän osaa ja kykenee arvioimaan asiakkaiden tarpeet ja tilanteet. Tämä osaaminen kytkettiin ohjaus- ja neuvontaosaamiseen ja palvelujärjestelmän tuntemiseen, jolloin ammattilaisella on oltava ajantasaista tietoa käytettävissä olevista palveluista ja hänen on osattava ohjata asiakas niihin.

Oppivelvollisuusiän korottaminen 18-ikävuoteen nostaa valmentavien koulutusten kysyntää ja tarvetta. Maahanmuuttajat, maahanmuuttajataustaiset, vammaiset ja toimintarajoitteiset sekä muut haavoittuvassa asemassa olevat ryhmät jäävät koulutuksessa ja osaamisessa muista väestöryhmistä jälkeen. Oppivelvollisuuden sisään rakennetaan erilaisia opinto- ja tukimuotoja, jotka voidaan sisällyttää toisen asteen tutkintoihin, esimerkiksi kymppiluokat, kansanopistot, työpajatoiminta, kuntoutus, valmentavat koulutukset. Lisäksi osana oppivelvollisuutta kehitetään toisen asteen valmistavia koulutuksia ja nivelvaiheen ohjausta helpottamaan siirtymistä toisen asteen koulutukseen. (Osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden Suomi, 2019.) Tämän myötä myös valmentavien koulutusten henkilökunnan osaamisen tulee olla entistä enemmän kokonaisuutta ja palvelujärjestelmää hahmottavaa. Eri koulutustaustoilta olevien ammattilaisten työpanokselle on tarvetta.

Jatkotutkimusaiheita tästä opinnäytetyöstä voisi olla valmentavien koulutusten opiskelijoiden sekä heidän huoltajiensa kuuleminen haastattelu- tai kyselytutkimuksen avulla. Olisi tärkeää saada myös heidän näkökulmansa ja kokemuksensa heitä ohjaavien työntekijöiden osaamisesta, ja mitä he kokisivat olevan hyödyllistä.

Lähteet

A 14.12.1998/986. Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista. Viitattu 17.6.2020. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980986>.

Ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus. N.d. Ameo. Viitattu 23.3.2020. <https://ameo.fi/ammattilliseen-koulutukseen-valmentava-koulutus/>.

Ammatillista erityisopetusta kautta maan. N.d. Ameo. Viitattu 17.6.2020. <https://ameo.fi/>.

Autti-Rämö, I., Mikkelsen, M., Lappalainen, T. & Leino, E. 2016. Kuntoutuminen. Kuntoutumisen prosessi. Kustannus Oy Duodecim.

Etenemissuunnitelma. 2017. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Viitattu 23.10.2020. <https://samks-tudyguide.solenovo.fi/curricula/degreetprogrammes/groups/plan?groupId=50927&planId=33627>.

Henkilökohtaistaminen ja erityinen tuki. 2017. Ammattiopisto Luovi. Viitattu 3.5.2021. <https://luovi.fi/wp-content/uploads/2017/05/het-aloitus.pdf>.

Hipp, K., Häggman-Laitila, A., Kallio, H., Kangasniemi, M., Karki, S., Kinnunen, P., Pietilä, A., Saarnio, R., Viinamäki, L., Voutilainen, A. & Walden, A. Optimoitu sote-ammattilaisten koulutus- ja osaamisuudistus. 2018. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja. 39/2018. Viitattu 5.11.2020. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160883/39-2018-Optimoitu%20sote-osaaminen.pdf>.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2015. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus Helsinki University Press.

Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. 2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Viitattu 2.3.2020. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarviointin_ohje_2019.pdf.

Juuti, P. & Puusa, A. 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Gaudeamus Oy. Viitattu 5.10.2020. <https://janet.finna.fi/>.

Jyväskylän ammattikorkeakoulu. 2021. Viitattu 5.10.2021. <https://www.jamk.fi/fi/Etusivu/>.

Kiviranta, T., Koskinen, S., Munck, P. & Tuulio-Henriksson, A. 2016. Kuntoutuminen nuoruudessa ja siirtymä aikuisuuteen. Kuntoutuminen. Kustannus Oy Duodecim.

Kuntoutuksen ohjaaja. 2017. Opetussuunnitelmat. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 23.10.2020. <https://opetussuunnitelmat.peppi.jamk.fi/fi/50/fi/5262/SKO2017SMM/year/2017/classification/42>.

Kuntoutuksen ohjaaja. N.d. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Viitattu 27.3.2020. <https://www.samk.fi/opiskelu/hae-opiskelijaksi/amk-tutkinto/kuntoutuksenohjaaja/>.

L 11.8.2017/531. Laki ammatillisesta koulutuksesta. Viitattu 17.6.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170531>.

Monialainen kuntoutus – Tilannekatsaus. 2015. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2015:18. Viitattu 4.5.2021. www.janet.finna.fi.

Opiskelu. N.d. Viitattu 7.11.2021. <https://www.ammattikorkeakouluun.fi/opiskelu/>.

Osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden Suomi. 2019. Valtioneuvosto. Strategiset kokonaisuudet. Viitattu 5.11.2020. <https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma/osaamisen-sivistyksen-ja-innovaatioiden-suomi>.

Pedagoginen tietotaito. N.d. Viitattu 4.5.2021. https://peda.net/tuni/matkakirja/tiedekunnan_arvot_EDU/pt.

Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Satakunnan ammattikorkeakoulu. 2021. Viitattu 5.10.2021. <https://www.samk.fi/>.

Tutkintojen perusteet. 2021. Opetushallitus. Viitattu 7.11.2021. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tutkintojen-perusteet>.

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus. N.d. Aмео. Viitattu 23.3.2020. <https://ameo.fi/kouluttaminen/tyohon-ja-itsenaiseen-elamaan-valmentava-koulutus/>.

Valmentava koulutus. N.d. AMEO. Viitattu 23.3.2020. <https://ameo.fi/valmentava-koulutus/>.

Vänskä, K. 2012. Ohjauksen osaajat – Miten he sen tekevät? Terveysalan ohjaajien käsityksiä ohjausosaamisesta. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 132. Viitattu 4.5.2021. www.janet.finna.fi

Liitteet

Liite 1. Tiedote opinnäytetyöstä ja suostumuslomake

TIEDOTE OPINNÄYTETYÖSTÄ JA SUOSTUMUS OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA

Opinnäytetyön nimi: Kuntoutuksen ohjaaja koulutuksen soveltuvuus ammatillisen erityisoppilaitoksen valmentavien koulutusten työntekijäksi

Tutkinto ja oppilaitos: Kuntoutuksen ohjaus (AMK), Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Yhteystiedot: Annika Puukangas

Tutkimuksen tavoite ja tarkoitus:

Opinnäytetyön tarkoituksena lisätä tietoutta millaisia valmiuksia kuntoutuksen ohjaaja koulutus antaa ammatillisen erityisoppilaitoksen valmentavien koulutusten työntekijäksi. Tavoitteenani on selvittää haastatteluiden avulla minkälaisia osaamista työntekijän tulisi olla valmentavissa koulutuksissa ja verrata tuloksia kuntoutuksen ohjaaja koulutusten opetussuunnitelmiin.

Tutkimuskysymykset

1. Millaista osaamista valmentavissa koulutuksissa työskenteleviltä edellytetään?
2. Kuinka kuntoutuksen ohjaaja koulutus vastaa valmentavissa koulutuksissa tarvittavaa osaamista?

Tutkimuksen toteutus

Tutkimus toteutetaan yksilöhaastatteluina. Haastattelut toteutetaan yhdessä sovittuna ajankohdana. Haastatteluihin on hyvä varata noin tunti aikaa. Kerätty aineisto litteroidaan ja analysoidaan nimettömänä. Tutkimustulokset raportoidaan julkisessa opinnäytetyössä, josta yksittäisten vastaajien tietoja ei pysty tunnistamaan.

Tutkittavan oikeudet ja tutkijan velvollisuudet

Tutkijana sitoudun, että käsitellessäni haastateltavien tietoja, en käytä saamiani tietoja muuhun kuin tutkimustarkoitukseen. En käytä saamiani tietoja haastateltavien henkilöiden tietoja heidän tai heidän läheistensä vahingoksi tai luovuta henkilötietoja sivullisille.

Osallistuminen opinnäytetyön haastatteluun on täysin vapaaehtoista. Sinulla on tutkimuksen aikana oikeus kieltäytyä haastattelusta ja keskeyttää osallistuminen missä vaiheessa tahansa ilman, että siitä aiheutuu sinulle mitään seuraamuksia. Haastattelut ja tulosten raportointi ovat luottamuksellisia. Opinnäytetyössä vastaukset käsitellään tunnistamattomassa muodossa, ja tulokset julkaistaan opinnäytetyön raportoinnissa siten, ettei yksittäistä henkilöä voi tunnistaa. Sinulla on oikeus saada lisätietoa opinnäytetyön tutkimuksesta missä vaiheessa tahansa opinnäytetyön tekijältä.

Suostumus

Olen tutustunut tutkimuksen toteutukseen ja minulla on ollut mahdollisuus esittää tarkentavia kysymyksiä. Ymmärrän, että minulla on oikeus kieltäytyä opinnäytetyön haastatteluun osallistumisesta missä vaiheessa tahansa ilman seuraamuksia.

Paikka ja aika

Haastatteluun osallistuvan allekirjoitus

Haastattelusta vastaava

Annika Puukangas

Kuntoutuksen ohjaajaopiskelija

Jyväskylän ammattikorkeakoulu

puh. 0405325593

s.posti k9852@student.jamk.fi

Liite 2. Opinnäytetyön tietosuojaseloste

Tietosuojaseloste sisältää ne tiedot, jotka tulee kertoa tutkittaville käsiteltäessä henkilötietoja tieteellisessä tutkimuksessa sekä käsittelytoimista tehtävän selosteen tiedot.

Informointivelvoitteesta säädetään EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen ([EU 2016/679](#)) artikloissa 12 – 14 ja käsittelytoimista tehtävästä selosteesta artiklassa 30. Henkilötietoja ovat sellaiset tiedot, joiden perusteella henkilö voidaan tunnistaa suoraan tai välillisesti esimerkiksi yhdistämällä yksittäinen tieto johonkin toiseen tietoon, joka mahdollistaa tunnistamisen.

Tietosuojaselosteen avulla voidaan huolehtia rekisterinpitäjän osoitusvelvollisuudesta.

Osoitusvelvollisuus on keskeinen periaate tietosuoja-asetuksessa ja tarkoittaa, että rekisterinpitäjän on pystyttävä osoittamaan noudattavansa tietosuojalainsäädäntöä.

Tietosuojaseloste voi toimia myös pohjana tutkittaville annettavan informaation laatimiseen.

Tietosuojaselosteen laatimispäivä: 5.4.2020

Rekisterinpitäjä

Annika Puukangas, 0405325593, k9852@student.jamk.fi

Tietosuojavastaavan yhteystiedot

tietosuoja@jamk.fi

Yhteyshenkilö rekisteriä koskevissa asioissa

Kaisa Lällä, 0400-976 760 , kaisa.lalla@jamk.fi Sosiaali-, terveysala, Kuntoutuksen ohjaus

Rekisterin nimi, luonne ja tutkimuksen kesto aika

Opinnäytetyön nimi: Kuntoutuksen ohjaaja koulutuksen soveltuvuus ammatillisen erityisoppilaitoksen valmentavien koulutusten työntekijäksi.

Rekisterin nimi: Työntekijä haastattelut

Tutkimuksen suorittajat: Annika Puukangas

Tutkimuksen luonne: Kertatutkimus Seurantatutkimus Muu, mikä

Tutkimuksen kestoaja: 3.8.2020 - 31.12.2020

Henkilötietojen käsittely tutkimuksen päättymisen jälkeen:

Henkilötietoja sisältävä tutkimusaineisto hävitetään

Henkilötietoja sisältävä tutkimusaineisto arkistoidaan

ilman tunnistetietoja tunnistetiedoin

Mihin aineisto arkistoidaan ja miten pitkäksi aikaa:

Henkilötietojen käsittelyn tarkoitus ja oikeusperuste

Henkilötietojen käsittelyn tarkoitus on opinnäytetyötutkimus.

Henkilötietoja käsitellään haastattelututkimusta varten. Opinnäytetyötutkimus on laadullinen tutkimus ja aineisto kerätään teemahaastatteluilla .

Henkilötietojen käsittely perustuu EU:n yleiseen tietosuojasetukseen ([2016/679](#), artikla 6), Ammattikorkeakoululakiin ([932/2014](#)), Valtioneuvoston asetukseen ammattikorkeakouluista ([1129/2014](#)), opiskelijoiden oikeutettuun etuun suorittaa opintojaan sekä rekisteröidyn suostumukseen. Rekisterillä mahdollistetaan opetuksen tavoitteisiin pääsy.

Mitä henkilötietoja tutkimusaineisto sisältää?

Henkilötietoina käsitellään haastateltavien nimiä, ääni, perinteinen allekirjoitus, ammatti sekä ryhmää, jossa haastateltava työskentelee.

Mistä lähteistä henkilötietoja kerätään?

Henkilötietoja kerätään tutkimukseen seuraavista lähteistä:

Suoraan tutkimukseen osallistuvilta

Haastattelu

Videointi

Sähköinen kyselylomake (Webropol tai vastaava)

Postissa lähetettävä kyselylomake

Muu tapa, mikä:

Muualta kuin tutkimukseen osallistuvilta, mistä ja mitä tietoja:

Tutkittavalla ei ole velvollisuutta toimittaa tarvittavia henkilötietoja, osallistuminen on vapaaehtoista

Tietojen siirto tai luovuttaminen tutkimusryhmän ulkopuolelle

Tietoja *ei siirretä tai luovuteta* tutkimusryhmän ulkopuolelle

Tietoja *siirretään ja luovutetaan* tutkimusryhmän ulkopuolelle.

Tietojen siirto tai luovuttaminen EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle

Tietoja *ei siirretä* EU:n tai ETA:n ulkopuolelle

Tietoja *siirretään* EU:n tai ETA:n ulkopuolelle

Automatisoitu päätöksenteko

Automatisoidulla päätöksellä tarkoitetaan henkilön tiettyjen ominaisuuksien arviointiin tarkoitettua päätöstä, joka tehdään ainoastaan automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ja josta aiheutuu rekisteröidylle oikeudellisia vaikutuksia tai joka muuten vaikuttaa häneen merkittäväällä tavalla. Esimerkkejä automatisoidusta päätöksenteosta ovat mm. luottokelpoisuuspäätökset ja profilointi. Rekisteröidyllä on oikeus olla joutumatta automatisoidun päätöksenteon kohteeksi.

Tieteellisessä tutkimuksessa ja opinnäytetyössä henkilötietojen käsittelyä ei käytetä osallistujia koskevaan päätöksentekoon.

Henkilötietojen suojauksen periaatteet

Opinnäytetyön osalta on tehty eettinen ennakoarviointi (vain YAMK opinnäytetyö)

Ei Kyllä, puoltavan lausunnon antanut tutkimuseettinen toimikunta:

Tietojärjestelmissä käsiteltävät tiedot on suojattu seuraavasti:

käyttäjätunnuksella salasanalla käytön rekisteröinnillä

kulunvalvonnalla (fyysinen tila)

muulla tavoin, miten:

Tiedot ovat julkisia salassa pidettäviä ([Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 621/1999, § 24](#))

Pseudonymisointi ja anonymisointi:

Tutkimusaineistot anonymisoidaan tai pseudonymisoidaan aina, kun se on mahdollista.

Tutkimustulokset julkaistaan siinä muodossa, ettei yksittäinen henkilö ole yleisesti tunnistettavissa. Erityistapauksissa esim., kun haastatellaan kuvataiteilijoita heidän teoksistaan, voi olla perusteltua ilmaista tekijät.

Tässä tutkimuksessa:

- Aineisto anonymisoidaan aineiston perustamisvaiheessa (kaikki tunnistetiedot poistetaan täydellisesti, jotta paluuta tunnisteelliseen tietoon ei ole eikä aineistoon voida yhdistää uusia tietoja)
- Suorat tunnistetiedot poistetaan aineiston perustamisvaiheessa (pseudonymisoitu aineisto, jolloin tunnistettavuuteen voidaan palata koodin tai vastaavan tiedon avulla ja aineistoon voidaan yhdistää uusia tietoja)
- Aineisto analysoidaan suoraan tunnistetiedoin, koska (peruste suorien tunnistetietojen säilyttämiselle):

Rekisteröidyn oikeudet

Rekisteröidyllä on oikeus saada tarkistaa itseään koskevat tiedot, oikeus vaatia virheellisen tiedon oikaisua, oikeus kieltää antamiensa tietojen käytön suoramarkkinointi- tms. tarkoitukseen sekä muutoinkin turvautua henkilötietolaissa turvattuihin oikeuksiinsa.

Rekisteröidyllä on oikeus peruuttaa antamansa suostumus, mikäli henkilötietojen käsittely perustuu suostumukseen.

Rekisteröidyllä on oikeus tehdä valitus Tietosuojavaltuutetun toimistoon, mikäli rekisteröity katsoo, että häntä koskevien henkilötietojen käsittelyssä on rikottu voimassa olevaa tietosuojalainsäädäntöä.

Yhteyshenkilö tutkittavan oikeuksiin liittyvissä asioissa on tässä tietosuojaselosteessa ilmoitettu opinnäytetyötä ohjaava opettaja.

Liite 3. Teemahaastattelu – kysymykset

Alkukysymykset: ammatti, ryhmä, jossa työskentelee

Työssä vaadittava osaaminen:

Minkälaista osaamista työsi vaatii?

-Miten hankkinut osaamista?

Miten arvioit opiskelijoiden opiskelun etenemistä?

Mitä asioita otat huomioon opiskelijaa/opiskelijoita ohjatessasi?

Miten arvioit työsi merkitystä ja vaikuttavuutta?

Miten moniammatillisuus näkyy työssäsi?

-Työyhteisön sisällä ja ulkopuolella?

Liite 4. Aineiston teemoittelu

Suora lainaus	Alaluokka	Yläluokka	Yhdistävä tekijä
<i>Telma ryhmässä paljon kehitysvammaisia opiskelijoita, sitten myös oppimisvaikeuksia ja autismlinkirjon opiskelijoita, että osamista tarvii tosiaan liittyen oppimisvaikeuksiin ja kehitysvammaisuuden ja autismlinkirjon sekä nepsy-puolen. xx</i>	Kehitysvammaisuus	Toiminta- ja opiskelukykyyn vaikuttavien tekijöiden tunteminen	Pedagoginen osaaminen
	Oppimisvaikeudet		
	Neuropsykiatriset häiriöt		
<i>pienten askelten kautta, et tehään lyhyen aikavälin tavoitteita ja sitten pidemmän aikavälin tavoitteita ja sitten katotaan että miten ne toteutuu. xv</i>	Tavoitteiden asettaminen ja niiden seuraaminen	Suunnitelmallisuus, tavoitteellisuus	
<i>Ennen kaikkea työkokemus on kaikista paras ja sitten oikeastaan semmonen lisäkoulutuksia kokoajan, että pitää päivittää osaaminen ajantasaseen tietoon. Mielenterveyspuoli ja nepsy, neuropsykiatrinen puoli on niinkö semmonen mikä nousee kokoajan enemmän esille että se ei oo aikaisemmin ollut niin selkeästi nähtävillä tai sitten ei oo vielä tunnistettu 15 vuotta sitten kun ihte oon alottanu niin näitä haasteita tai mikä sen tekee mutta lisääntynyt on esimerkiksi semmonen niin sitä osamista ainakin näen että tarvii. xb</i>	Ajantasainen osaaminen lisäkouluttamulla	Osaamisen päivittäminen	
	Mielenterveys, psyykkiset haasteet	Toiminta- ja opiskelukykyyn vaikuttavien tekijöiden tunteminen	
Neuropsykiatriset häiriöt			

<i>Pitää ottaa huomioon opiskelijan taidot ja toimintakyky ja myös suhteuttaa se opiskelijan nykyseen ympäristöön eli asuinympäristöön ja historiaan. xn</i>	Toimintakyky eri tilanteissa		
<i>monesti ihan tämmöstä arjen taitoja ja maalaisjärkeä sekä joustavaa ja ennakoivaa asennetta. Rauhallisuutta ja malttia sekä pitkäjänteisyyttä. xx</i>	Arjen taidot	Oman ohjaustavan mukauttaminen tilanteen mukaan	Ohjausmenetelmäosaaminen
	Maalaisjärki		
	Joustava ja ennakoiva asenne		
	Rauhallisuus, pitkäjänteisyys		
<i>No jokainen opiskelija on yksilö ja se minkälaista ohjausta hän tarvitsee riippuu ihan siitä, että minkälaisissa tilanteissa ohjausta tarvitsee. Käytännössä täytyy tietää, että mitä on taustalla ja mitä tavoitellaan sillä toiminnalla ja sitten minkälaista ohjausta kukakin kaipaa ja tarvitsee ja pystyy ottamaan myös vastaan. xv</i>	Yksilöllisen ohjauksen järjestäminen taustojen sekä haasteiden tuntemisen kautta	Yksilöllinen ohjaus	
<i>siihen erityisen tuen tarpeeseen niin se että huomioida ne ja opiskelijat yksilöllisesti ja ne haasteet ja vastata niihin. xb</i>			
<i>...vireystila, että pitää ensinnäkin havainnoida se että jos huomaa että joku asia vaivaa opiskelijaa niin on hyvä saada mahdollisimman pian keskustelemalla se asia pois, että pystyy keskittyä sitten paremmin siihen koulu- tai työpäivään, että pitää</i>	Vireystilan havainnointi	Erialaisten kommunikointitapojen käyttö	
	Keskustelu		
	Kuvien käyttö		

<p><i>olla sillälaiilla tarkalla silmällä ja se että jokainen opiskelija ymmärtää jotakin kautta asian mitä opetetaan tarvittaessa vaikka esimerkiksi kuvilla ja yksilöllisesti kertomalla ja ohjaamalla ja rauhallisesti ja toistamalla ohjattavaa ja tarvittaessa pitää taukoja ja sitten tietysti että kaikilla on se työrauha ja miettii tarkkaan ryhmäjaot. Sitten tietysti harjoitellaan enemmän niitä asioita missä tuntuu että tarvii harjoitusta. xx</i></p>	Yksilöllinen ohjaus		Ympäristötekijöiden huomiointi
	Toistot ja tauotus		
	Työrauhan varmistaminen		
	Ryhmäjaot		
<p><i>mahdollisimman selkeitten ohjeitten anto ja et opiskelija ymmärtäis sen ohjeen. Oman opiskelijan kanssa käyn läpi ohjeistuksen tarkemmin viittomien ja tabletin avulla. xc</i></p>	Selkeät ohjeet		Kommunikointitavat
	Viittomat		
	Tabletti		
<p><i>No itsearviointeilla ja hyvien HOKS-kirjausten, mihin kirjataan tarkkaan eri opiskelijoiden opiskeluaineiden kannalta ja vertailua. xb</i></p>	Itsearviointi		Reflektointi
	Kirjaukset		
<p><i>Ainakin että miten lähet ohjaamaan, kuinka tarkasti sää ohjaat. Tilannekoh- tatesesti tavat millä ohjaan vaihtelee. Että mikä on opiskelijan esimerkiksi motivaatio, vireystila et se vireystila vaikuttaa hirveesti, että kannattaako tänään</i></p>	Ohjauksen tarkkuus		Tilanteenlukutaito
	Ohjaustavat vaihtelevat tilannekohtaisesti		
	Opiskelijan motivaation huomiointi		

<i>koittaa tuota vai mentäiskö vähä helpomman kautta. Tai että tänään on hyvä päivä, kokeillaan jotain uutta. xn</i>	Opiskelijan vireystilan huomiointi		
<i>On otettava tieteen huomioon, että minkälainen se on se opiskelijan erityisen tuen tarve ja millä menetelmillä millä välineillä niinku päästään parhaimpaan lopputulokseen ja mitä esimerkiksi muita tukimuotoja ois käytettävissä niinkö, niin haetaan niitä siinä sitten. xb</i>	Millä menetelmillä/välineillä paras lopputulos	Soveltuvat menetelmät ja välineet	
	Muiden tarjoamat tukimuodot ja niiden hakeminen	Muiden asiantuntijoiden palvelut	
<i>Ryhmässä sekä kotiväen kanssa keskustellen verkostotyönä miten muutkin näkevät tilanteen. Tämmöistä havainnointia paljon, niitten avulla. Kirjanpito tietyllä lailla ja keskustelu ja opiskelijoita itseä haastattele-malla. Justiin arjen taidot esimerkiksi, kun samoja opiskelijoita kolmattakin vuotta seurannut niin näkee aina miten mennyt missäkin asiassa eteenpäin ja pitää olla semmosta osaamista, että osaa nähä sen kokonais-kuntoutuksen näkökulman, että ei riitä se, että tietää mikä kehitysvamma on</i>	Verkostotyö kodin ja muun verkoston kanssa	Verkostotyö	Kuntoutuksen osaa-minen
	Havainnointi	Yhteistyö	
	Kirjanpito	Moniammatillisuus	
	Keskustelu, haastat-telu	Kokonaiskuntoutus	
	Kokonaiskuntoutuk-sen näkökulma		

<p><i>vaan se on oikeastaan pieni osa vaan sitä, että mitä tukia tässä tällä opiskelijalla vaikka käytetään näihin haasteisiin, jotta päästäs parhaimpiin tuloksiin, että semmonen niinkö kuntoutuksen näkökulma. xb</i></p>	<p>Muiden ammattilaisten tarjoama tuki</p>		
<p><i>Arjen taidot ja itsestä huolehtimisen taidot ja työtaidot niin ne on semmosia tärkeitä opiskelijoitten loppuelämän kannalta, että kyllä meille on tosi merkityksellistä, että saadaa mahdollisimman sujuvaksi ja itsenäiseksi opiskelijan toiminta että pystys mahdollisimman itsenäisesti tekeen tiettyjä juttuja ja miettiä mikä on opiskelijan elämän kannalta tärkeää. xv</i></p>	<p>Loppuelämän kannalta merkityksellisten taitojen harjoittaminen</p> <p>Mahdollisimman itsenäisen toiminnan tavoittelu</p>	<p>Pysyvyyden tavoittelu</p>	
<p><i>Mietitään se tulevaisuus, että aina ajatellaan sitä jatkoa, että ketään ei jätetä tyhjän päälle vaan että se on se jatko semmonen realistinen ja pysyvä että ne mitä täällä tehdään et ne ois pysyviä toimintamalleja ettei, että se on se jatkuvuus jo koko opiskeluaikana ja ne yhteistyötahot ja verkostot minkä avulla pietään asuamiseen ja työhön liittyvää keskustelua ja kanssakäymistä että opiskelijoille ois hyvä jatko. xx</i></p>	<p>Realistisen ja pysyvän tulevaisuuden suunnittelu yhdessä verkostojen kanssa jo opiskeluaikana</p> <p>Pysyvien toimintamallien luominen</p>		

<p><i>Toki pohjalla on runko, mitä koulutukseen sisältyy ja sieltä valitaan niitä asioita mitä opiskelijat tarvii. xv</i></p>	<p>Koulutuksen sisältöjen räätälöinti opiskelijan tarpeiden pohjalta</p>	<p>Yksilöllisyys</p>	
<p><i>Oikeastaan arviointi lähtee niistä ensimmäisistä kerroista, kun näkee opiskelijan ja sitten tutustutaan häneen ja siihen perheeseen, jos se on mahdollista ja lähetään tekemään oikeastaan ensi näkemältä sitä ajatusta siitä jatkosuunnitelmasta, että mitä se on opintojen jälkeen. Sitte oikiastaan se arvioiminen lähtee siitä, että mistä lähetään liikenteeseen ja mitä ruvetaan tekemään ja minkälainen näkökulma siihen opiskeluun otetaan ja sitten ihan koko ajan opiskelija on ite tietysti etusijalla siinä, että miten hän kokee, että on edistyny ja mitä hän haluaa vielä tehdä ja mitä asioita hänen elämään kuuluu. Et se on varmasti se pääasia, että miten opiskelija kokee sen ja siltä pohjalta sitten, että miten me ollaan täällä omassa työssä onnistuttu. xb</i></p>	<p>Jatkosuunnitelmien teko lähtee heti opintojen alkaessa, katse opintojen jälkeisessä elämässä.</p>	<p>Tavoitteiden asettaminen</p>	
<p><i>kaikista tärkein, että opiskelija on ite, hänen kokemuksensa siitä on se merkittävvin xn</i></p>	<p>Opiskelijan kokemus merkittävin</p>	<p>Merkityksellisyys</p>	
<p><i>opiskelija on yksilö ja hänellä on itsemää-</i></p>	<p>Itsemääräämisoikeuden kunnioitus myös opintojen sisällöissä</p>	<p>Itsemääräämisoikeus</p>	

<p><i>räämisoikeus, hänellä on oikeus päättää ja vaikuttaa ja valita niitä asioita, vaikka että mitä opiskellaan tai mitä hän haluaisi elämässä tehdä tai kokeilla tai ihan arkisetkin asiat, niin se on varmaan se päällimmäinen asia joka kerta, että lähetään siitä liikkeelle mitä opiskelija ajattelee tai mitä hän haluaa. Se on se ensimmäinen, että opiskelijan ääni tulee kuulluksi sieltä xb</i></p>			
<p><i>Ja sitten jos saa opiskelijaan semmosen luottamuksen, että jos on ollut, vaikka jollain tavalla haasteita tai opiskelijalla on aikasemmin ollut hankaluuksia jossain asioissa, vaikka siinä koulunkäynnissä tai sosiaalisissa tilanteissa ja sitte saa kuitenkin semmosen luottamuksen siihen, että tässä nyt niinkö mennään eteenpäin ja onnistuu, niin se on varmaan niitä merkittävimpiä onnistumisia. Suoraan se palaute vaan peilautuu sieltä opiskelijasta. xb</i></p>	<p>Luottamuksellisen suhteen luominen</p>	<p>Luottamus</p>	
<p><i>kokoajan mää mietin että miten se edesauttaa hänen etenevänsä esimerkiksi saako työpaikka jostakin, mitkä on ne kyvyt vai onko jatko-opiskelut mahdollista ja sitten että mikä</i></p>	<p>Palaute suoraan opiskelijalta</p>	<p>Palautteen keruu</p>	
<p><i>kokoajan mää mietin että miten se edesauttaa hänen etenevänsä esimerkiksi saako työpaikka jostakin, mitkä on ne kyvyt vai onko jatko-opiskelut mahdollista ja sitten että mikä</i></p>	<p>Jatkosuunnitelmien pohdinta opiskelijan kiinnostusten ja motivaation pohjalta</p>	<p>Suunnitelmällisuus</p>	

<i>on hänen kiinnostuksensa kohde, motivaatiota. xn</i>			
<i>et se elämä on merkityksellistä ei sen tarvi aina olla vaikka se työpaikka, ei tarvi olla asumista hyvin itsenäisesti, vaan se et se on hyvää elämää. xn</i>	Merkityksellinen ja hyvä elämä	Merkityksellisyys	
<i>opiskelija ite kokee, että hän on onnistunut ja hän on oppinut jotain semmosta että kykeneeki tekemään itsenäisesti jotain asiaa mitä ei vaikka aikasemmin oo ja vähä semmonen että osottaa tai näyttää itseluottamuksen merkkejä joita on kehittyny kouluaikana niin se on sitä parasta palautetta. xb</i>	Palaute opiskelijalta onnistumisten kautta	Palautteen kerääminen	
<i>Jatkuvuus jo koko opiskeluaikana ja ne yhteistyötahot ja verkostot minkä avulla pietään asumiseen ja työhön liittyvää keskustelua ja kanssakäymistä että opiskelijoille ois hyvä jatko. xx</i>	Jatkosuunnitelmien teko yhdessä verkoston kanssa	Verkostoyhteistyö	
<i>Yhteiset ja pysyvät toimintamallit esim. toimintakeskusten, asumisen ja työympäristöjen kanssa xn</i>	Toimintamallien luonti verkoston kanssa		
<i>Yhteiskunnallinen näkökulma, joka tietenki pitää pitää mielessä, että se on se näkökulma, kun tehään tätä työtä,</i>	Vaikutukset kokonaisvaltaisesti yhteiskunnan tilanteeseen	Yhteiskunnalliset vaikutukset	

<p><i>että miten se vaikuttaa niinkö kokonaisvaltasesti yhteiskunnan tilanteeseen, jos meillä vaikka työllistyy meidän opiskelijoita tai tulee niin itsenäisiä että kykenee itsenäiseen tai vähemmän tuettuun asumiseen mitä ei ilman vaikka tätä koulua ois ollu, et ne on merkittäviä asioita. xb</i></p>	<p>Opiskelijoiden työllistymisen merkitykset yhteiskunnalle</p>		
<p><i>Ajatellen että verkostotyötä tehdään niin paljon niin jonkulinainen näkemys pitää olla, että mikä taho vastaa mistäkin toiminnasta. xn</i></p>	<p>Eri toimijoiden vastuiden tuntemus ja runsas verkostotyö</p>	<p>Palveluverkoston tuntemus</p>	

Liite 5. Opetussuunnitelmien taulukointi

Pedagoginen osaaminen
<i>Osaa asiakaslähtöisesti arvioida yksilön ja yhteisön kuntoutumisen tarpeet, odotukset ja kuntoutusmahdollisuudet</i>
<i>Tietää asiakkaan työ- ja toimintakykyyn vaikuttavia tekijöitä ICF-viitekehyksessä</i>
<i>Osaa soveltaa kuntoutuksen ja siihen läheisesti liittyvää lainsäädäntöä työssään</i>
<i>Osaa motivoida, ohjata, tukea ja neuvoa asiakaslähtöisesti erilaisia kuntoutujia ja ryhmiä kuntoutusprosessissa.</i>
<i>Osaa hyödyntää palveluohjauksen periaatteita työssään.</i>
<i>Osaa hyödyntää neuropsykologian teorian tietoa osana ohjaustyötä.</i>
<i>Osaa arvioida kuntoutujan toimijuutta sekä työ- ja toimintakykyä.</i>
<i>Ymmärtää käsitteet työkyky, toimintakyky sekä tunnistaa jäljellä olevan työkyvyn ja toimintakyvyn merkityksen kuntoutumisessa.</i>
<i>Ymmärtää toiminta- ja työkyvyn kehittymisen ja muuttumisen elämänkulun eri vaiheissa sekä näihin vaikuttavia yksilöllisiä, yhteisöllisiä ja yhteiskunnallisia tekijöitä.</i>
<i>Osaa käyttää erilaisia toiminta- ja työkyvyn arviointimenetelmiä (havainnointi, haastattelu, testaaminen ja mittaaminen) tarkoituksenmukaisesti ja perustellusti erilaisissa palvelu- ja kuntoutustarpeen arviointi- ja seurantatilanteissa eri toimintaympäristöissä ja osana moniammatillista työtä.</i>
<i>Päihde- ja mielenterveystyön menetelmät</i>
<i>Motivointi ja motivoiva haastattelu</i>
<i>Päihde- ja mielenterveyspalvelut ja keskeinen lainsäädäntö</i>
<i>Tietää puhevammaisen asiakkaan palveluja ja osaa ohjata tulkkauspalvelujen hakemisessa. Yhteistyössä palvelu- ja tukiverkoston kanssa hän tukee erityistä tukea tarvitsevan vuorovaikutusta ja kommunikointia sekä edistää yhteisön edellytyksiä puhetta tukevan ja korvaavan kommunikaation käyttämiseen.</i>
<i>Tunnistaa kuntoutuksen keskeiset asiakasryhmät elinkaariajattelun vaiheissa (lapset ja perheet, nuoret, työikäiset ja ikääntyneet) ja terveyden, toimintakyvyn ja toimintarajoitteiden näkökulmasta (mm. neuropsykiatriset kuntoutujat, tule- ja muistisairaat, mielenterveys- ja päihdekuntoutujat, neurologiset kuntoutujat, maahanmuuttajat ja pakolaiset) ja tunnistaa eri kuntoutujaryhmien erityispiirteet sekä osaa huomioida erityispiirteet kuntoutuksen ohjauksen prosessissa ja verkostotyössä, hän myös kiinnostuu erilaisista kuntoutujista ja etsii tietoa näkemysten laajentamiseksi</i>
<i>Tietää eri kuntoutuspalveluita ja ymmärtää muuttuvan tiedon päivitys tarpeen, osaa etsiä tietoa eri kuntoutuspalveluista ja palveluntuottajista, osaa tehdä ehdotuksia vaikuttavista kuntoutuspalveluista tunnistetun kuntoutustarpeen pohjalta, osaa etsiä tarvittaessa lisätietoa kuntoutuspalveluista ja palvelun tuottajista, osaa yhdistää kuntoutuspalvelut ohjaukseen lainsäädäntöön ja tuntee eri toimijoiden lakisääteiset kuntoutusvelvoitteet.</i>
Ohjausmenetelmäosaaminen
<i>tuntee erilaisten kuntoutujien, ryhmien, perheiden ja yhteisöjen kuntoutuksen lähtökohtia, kuntoutustarpeita aiheuttavia tekijöitä sekä kuntoutumisen tavoitteita ja sisältöjä.</i>
<i>osaa hyödyntää ohjauksessaan tietoa kuntoutuksen palvelujärjestelmästä, palveluista, toimintamuodoista ja toimijoista</i>
<i>Osaa havainnoida ja arvioida kuntoutujan työ- ja toimintakykyä erilaisissa toimintaympäristöissä hyödyntäen tarkoituksenmukaisia arviointimenetelmiä.</i>
<i>Osaa kirjata ja dokumentoida huomioiden tietoturvanäkökulmat.</i>
<i>Osaa hyödyntää arviointitietoa osana tavoitteiden asettamisprosessia</i>
<i>Osaa valita ja käyttää vaikuttavia kuntoutuksen menetelmiä perustellen.</i>
<i>tunnistaa kuntoutusprosessin ja sen eri vaiheet yksilöllisesti etenevänä ja tavoitteellisena prosessina.</i>
<i>osaa myös arvioida erilaisten kuntoutujien kuntoutumisprosesseja</i>

<i>erilaisia ohjausmenetelmiä eettisesti, tavoitteellisesti ja kestävän kehityksen periaatteita noudattaen</i>
<i>Osaa suunnitella, organisoida ja toteuttaa yksilö- ja ryhmätoimintaa hyödyntämällä tarkoituksenmukaisia välineitä (ml. teknologia ja digitalisaatio).</i>
<i>Tuntee keskeisimpiä ryhmätyömuotoja ja ryhmädynamiikkaa koskevia teoreettisia lähtökohtia sekä hyödyntää niitä erilaisten kuntoutujien ryhmänohjauksessa.</i>
<i>Tuntee ja osaa hyödyntää ohjauksessa ryhmän toimintaan vaikuttavia tekijöitä.</i>
<i>Osaa suunnitella, organisoida ja toteuttaa ryhmätilanteita kuntoutujien tarpeista hyödyntäen luovia ja toiminnallisia menetelmiä sekä teknologiaa ja digitalisaatiota.</i>
<i>familiar with the distribution system of assistive devices.</i>
<i>osaa arvioida asiakkaan kokonaistilanteen sekä fyysisen ja sosiaalisen ympäristön</i>
<i>osaa arvioida kuntoutujan kokonaistilanteen saatujen arviointitulosten pohjalta ja myös koetun palvelu- ja kuntoutustarpeen kannalta.</i>
<i>osaa asettaa yhdessä kuntoutujan, hänen läheistensä ja/tai moniammatillisen työryhmän kanssa yksilöllisiä kuntoutustavoitteita ja seurata niiden saavuttamista.</i>
<i>osaa käyttää erilaisia ohjausmenetelmiä eettisesti ja tavoitteellisesti edistäen kuntoutujien työ- ja toimintakykyä sekä osallisuutta arjen eri toimintaympäristöissä</i>
<i>osaa valmentaa kuntoutujaa ottamaan vastuuta kuntoutumisestaan</i>
<i>osaa motivoida, ohjata, opettaa ja tukea kuntoutujaa ja hänen sosiaalista verkostoaan kuntoutumisprosessissa</i>
<i>Hän osaa suunnitella ja toteuttaa ohjaustilanteita</i>
<i>Opiskelija ymmärtää puhetta tukevan ja korvaavan kommunikaation (AAC) merkityksen puhevammaisen asiakkaan / potilaan osallisuuden ja hyvinvoinnin mahdollistajana. Hän tuntee kommunikoinnin kuntoutuksen perusteet sekä erilaisia puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiomenetelmiä ja niihin liittyviä apuvälineitä.</i>
<i>AAC-kommunikaation menetelmät (ele- ja esinekommunikaatio, kuva- ja symbolikommunikaatio, piirroskommunikaatio ja selkokieli)</i>
<i>osaa laatia asiakaslähtöiset, realistiset ja saavutettavissa, mittavissa sekä aikataulutettavissa olevat tavoitteet</i>
Kuntoutuksen osaaminen
<i>Osaa suunnitella, toteuttaa ja arvioida erilaisia kuntoutusprosesseja ja -palveluja yhdessä kuntoutujan ja monialaisen työryhmän kanssa.</i>
<i>osaa suunnitella yksilö- ja yhteisötasolla kuntoutus- ja kuntoutumisprosesseja yhdessä asiakkaan ja moniammatillisen asiantuntijatyöryhmän kanssa</i>
<i>Osaa edistää yksilön ja ryhmien kuntoutumista vahvistaen asiakkaiden osallisuutta ja omaa vastuuta huomioiden kuntoutujan sosiaaliset verkostot.</i>
<i>omaksunut kuntoutujalähtöisen työtteen.</i>
<i>osaa tunnistaa ja tukee asiakkaan oikeuksien ja valinnanmahdollisuuksia ja osaa kohdata erilaisuutta ja toimia kuntoutujaa kunnioittaen. Opiskelija osaa soveltaa ammattieettisiä ja Hyvän kuntoutuskäytännön periaatteita asiakastyössä. Opiskelija osaa analysoida muutostarvetta, kuntoutumisvalmiutta ja motivaatiotekijöitä yhdessä asiakkaan ja hänen läheistensä kanssa. Opiskelija osaa jäsentää asiakkaan osallisuutta vahvistavia työmenetelmiä.</i>
<i>omaksuu asiakaslähtöisen lähestymistavan palveluiden kehittämiseen, soveltaa palvelumuotoilun kehittämisen työvälineitä ja pystyy toteuttamaan toimivia ja asiakasta tyydyttäviä palvelukokonaisuuksia.</i>
<i>ymmärtää kuntoutuksen merkityksen ja perustelut yksilön ja yhteiskunnan kannalta.</i>
<i>Hyödyntää tietoa palvelujärjestelmästä ja lainsäädännöstä arvioidessaan asiakkaan kuntoutusmahdollisuuksia.</i>
<i>Osaa käynnistää monialaista yhteistyötä ja toimia aktiivisena työryhmän jäsenenä.</i>
<i>ymmärtää kuntoutustarpeita aiheuttavia tekijöitä yksilö-, yhteisö- ja yhteiskuntatasolla</i>
<i>Aktiivisuuden, osallisuuden, elämänlaadun ja hyvinvoinnin arviointi osana kuntoutuksen ohjaajan työtä.</i>

<i>asiakkaan aseman ja oikeuksien tunteminen asiakkaan näkökulmasta.</i>
<i>ymmärtää kuntoutuksen merkityksen ja perustelut yksilön ja yhteiskunnan kannalta.</i>
<i>on selvillä kuntoutuksen asemasta ja merkityksestä kansallisesti ja kansainvälisesti</i>
<i>Tietää kuntoutusprosessin merkityksen eri tasoilla (yksilö, yhteisö ja yhteiskunta).</i>
<i>ymmärtää kuntoutustarpeita aiheuttavia tekijöitä yksilö-, yhteisö- ja yhteiskuntatasolla</i>
<i>ymmärtää kuntoutuksen yhteiskuntapoliittisten taustojen ja hyvinvointitarpeita kuntoutuksen vaikuttavana tekijänä ja tietää sosiaalisen kuntoutuksen periaatteet</i>
<i>on selvillä kuntoutustoiminnan kustannuksista ja rahoituskanavista</i>
<i>Hyödyntää tietoa monialaisesta työskentelystä osana kuntoutustarpeen arviointia.</i>
<i>tietää kuntoutuksen järjestäjätahot, niiden työnjaon sekä keskeisiä kuntoutuksen palvelujärjestelmän julkisia, yksityisiä ja kolmannen sektorin toimijoita, palveluiden sisältöjä sekä kuntoutusta ohjaavaa lainsäädäntöä.</i>
<i>osaa selvittää kuntoutujan kuntoutusprosessiin liittyvät sosiaalietuudet sekä kuntoutukseen liittyvää lainsäädäntöä.</i>
<i>is able to provide coaching and ensure the participation of an individual/community in co-operation related to rehabilitation.</i>
<i>osaa koordinoida palveluja ja ohjata kuntoutujaa käyttämään tarkoituksenmukaisia palveluja</i>
<i>hallitsee kuntoutuksen keskeiset käsitteet ja sen ulottuvuudet, kuntoutuksen osa-alueet ja keskeiset toimijat</i>
<i>ymmärtää kuntoutusalan monialaisen verkostorakenteen ja osaa käyttää verkostoa omassa työssään</i>